

Stavovi učitelja i nastavnika o opisnom ocjenjivanju u osnovnoj školi

Veljačić, Mia

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:643553>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)



SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

STAVOVI UČITELJA I NASTAVNIKA O OPISNOM OCJENJIVANJU U
OSNOVNOJ ŠKOLI

Završni rad

IME I PREZIME STUDENTA: Mia Veljačić

STUDIJ: Pedagogija

MENTOR: doc. dr. sc. Siniša Kušić

Rijeka, 2017. godina

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
UVOD	2
OCJENJIVANJE UČENIČKIH POSTIGNUĆA.....	3
Ocjenjivanje kao dio procesa evaluacije	3
Modeli ocjenjivanja.....	5
Ocjena i funkcije ocjene	6
POVIJESNI RAZVOJ OCJENJIVANJA.....	10
OPISNO OCJENJIVANJE I OPISNE OCJENE	15
Priprema za opisno ocjenjivanje.....	18
Pozitivna i negativna obilježja opisnog ocjenjivanja	20
Učinkovita i neučinkovita opisna povratna informacija.....	21
EMPIRIJSKI DIO	25
Cilj i zadaci istraživanja	25
Uzorak istraživanja.....	25
Postupci i instrumenti istraživanja.....	25
PRIKAZ I INTERPRETACIJA PODATAKA	27
Analiza školskih imenika	27
Rezultati analize školskih imenika iz hrvatskog jezika od 1. do 8. razreda	27
Rezultati analize školskih imenika iz matematike od 1. do 8. razreda	29
Rezultati analize školskih imenika iz likovne kulture od 1. do 8. razreda	30
Rezultati analize školskih imenika iz glazbene kulture od 1. do 8. razreda	31
Usporedba bilješki u školskim imenicima između bilješki iz hrvatskog jezika, matematike, likovne kulture i glazbene kulture od 1. do 8. razreda	33
Rezultati anketnih upitnika.....	33
Stavovi učitelja i nastavnika o obliku u kojem koriste opisnu povratnu informaciju u ocjenjivanju svojih učenika.....	33
Stavovi učitelja i nastavnika o prednostima i nedostacima opisne povratne informacije	40
Usporedba stavova učitelja i nastavnika te stavova ovisno o spolu i godinama radnog iskustva .	41
ZAKLJUČAK	44
SAŽETAK.....	45
POPIS LITERATURE	46
PRILOZI.....	48

UVOD

U današnjem, suvremenom svijetu, ocjene su djeci zasigurno velika motivacija za učenje. Ne možemo tvrditi da ih isključivo ocjene motiviraju na učenje, ali su značajan motivator. Naime, jedino se ocjene, koje su brojčane, uzimaju kao mjerilo učenikova znanja. Učenici ne uče za sebe, kako bi obogatili sebe i svoje znanje, već uče kako bi dobili što bolje ocjene. Ocjene učenika se gledaju kod upisa u srednju školu pa, nadalje, kod upisa na fakultet. Ne čudi činjenica da je učenicima cilj dobiti što bolje ocjene, pa čak i na načine koji nisu. Prepisivanje je postalo učestalo, samo iz razloga da se dobije dobra ocjena. Ističe se isključivo obrazovna funkcija ocjene, dok odgojna izostaje. Kroz opisne povratne informacije može se uvidjeti šira slika o učeniku i njegovom napredovanju. Jer, škola nije samo obrazovna ustanova, već i odgojna. Stoga su opisne povratne informacije i ispravnost njihova formuliranja izuzetno važne za razvoj učenika, ne samo u obrazovnom smislu, već u smislu razvoja cjelokupne učenikove ličnosti. Upravo iz opisnih povratnih informacija pisanih u rubrikama bilješki školskih imenika možemo saznati brojne relevantne podatke o učeniku. Saznaje se u čemu je on dobar, a na čemu bi još trebalo s njime poraditi. Mogu se, nadalje, ustanoviti njegovi interesi, želje, potrebe itd. Uz ocjene iz usmenih i pismenih ispita, mogu se saznati i brojne informacije o napredovanju, samostalnosti, motivaciji, trudu i zalaganju, vladanju učenika i slično. Sve su to veoma važne informacije koje učiteljima i nastavnicima mogu pomoći u sagledavanju učenikove cjelokupne ličnosti i poticanju razvoja iste.

Ovaj se rad, sukladno važnosti teme, bavi teorijskim saznanjima o opisnom ocjenjivanju koji su potkrepljeni rezultatima istraživanja. Teorijska saznanja uključuju informacije o povijesnom razvoju opisnog ocjenjivanja, o opisnim ocjenama uopće, pripremi za davanje istih te pozitivnim i negativnim stranama opisnih ocjena. Ispitat će se stavovi učitelja i nastavnika¹ o opisnom ocjenjivanju, teškoće s kojima se oni susreću po pitanju opisnog ocjenjivanja te će se proučiti bilježenje opisnih ocjena učitelja i nastavnika jedne riječke osnovne škole. Analizirat će se bilješke iz hrvatskog jezika, matematike, glazbene i likovne kulture. Cilj koji se želi postići ovim radom je osvijestiti važnost i korisnost opisnog ocjenjivanja, ali i ispitati i usporediti stavove učitelja i nastavnika osnovne škole o opisnom ocjenjivanju te dobiti uvid u načine na koje oni opisno ocjenjuju učenike.

¹ Pod učiteljima se podrazumijevaju učitelji razredne nastave od 1. do 4. razreda, dok se po nastavnicima podrazumijevaju oni koji predaju od 5. do 8. razreda osnovne škole. Dalje u tekstu će se koristiti nazivi učitelji i nastavnici.

OCJENJIVANJE UČENIČKIH POSTIGNUĆA

Ocjenjivanje kao dio procesa evaluacije

Dokimologija je vrlo mlada znanstvena disciplina utemeljena četrdesetih godina 20. stoljeća, a ponudi prikladnije i valjanije načine i postupke prosuđivanja i ocjenjivanja u praksi (Grgin, 1986). Značajni dio dokimologije koji se bavi pitanjima ispitivanja i procjenjivanja učeničkih odgojno-obrazovnih postignuća u školi. Ona, nadalje, nastoji identificirati faktore koji narušavaju metrijsku vrijednost školskih ocjena te pronaći načine i postupke što objektivnijeg, pouzdanijeg, valjanijeg ispitivanja učenikovih postignuća (Grgin, 1986).

Vidimo da se (školska) dokimologija bavi pitanjima ocjenjivanja. Postoje različite definicije, ovisno o kojem autoru je riječ.

Matijević ocjenjivanje definira kao „dodjeljivanje određene ocjene za postignute rezultate učenika, odnosno razvrstavanje učenika u određene kategorije prema postignutim rezultatima u učenju i dogovorenim kriterijima“ (Matijević, 2004:12). On, nadalje, navodi kako se u školskoj praksi možemo susresti sa različitim modelima ocjenjivanja, ali ih sve zapravo možemo svrstati u brojčano ili opisno ocjenjivanje (Matijević, 2004). Autorica Kadum-Bošnjak ocjenjivanje opisuje kao postupak praćenja odgojno-obrazovnog razvoja učenika i određivanje razine koju je on ostvario u vezi s time. Prema tome, riječ je o evidentiranju postignuća i razvoja učenika u nastavi (Kadum-Bošnjak, 2013). Lavrnja, nadalje, govori kako je ocjenjivanje konkretizacija složene situacije odnosno „klasificiranje, razvrstavanje rezultata rada i učenja u određene kategorije, odnosno razvrstavanje u sustav različitih nivoa postignuća“ (Lavrnja, 1998:47), dok Kyriacou ocjenjivanjem smatra svaku aktivnost kojom se prosuđuje učenikov uspjeh (Kyriacou, 1995). Ocjenjivanjem nastavnik prosuđuje koliko su ostvareni postavljeni ciljevi, a tu procjenu izražava brojčano, bodovno ili opisno (Biasiol-Babić, 2009).

Vidimo kako postoje brojne definicije ocjenjivanja, a suvremena koncepcija ocjenjivanje promatra u kontekstu evaluacije odnosno evaluacije odgojno-obrazovnog procesa i rezultata tog procesa. Ocjenjivanje se u ovom smislu određuje kao postupak kojim se, pomoću uspoređivanja i uporabe raznih objektivnih instrumenata za mjerenje, dolazi do pokazatelja o ishodima odgojno-obrazovnog procesa, a sve to u korelaciji sa praćenjem, provjeravanjem i mjerenjem. Neki, možda, misle kako su provjeravanje i ocjenjivanje zapravo isti pojmovi, no oni to nisu. Provjeravanje je osnova ocjenjivanja, dok je ocjenjivanje završetak provjeravanja. Ovi pojmovi jesu odvojeni, no u nastavnoj su praksi oni jedinstveni. Naime, provjeravanjem se

prikupljaju neophodni podaci o ostvarenju zadaća nastave, na osnovi kojih se ocjenom označava razina u ostvarenju tih zadaća (Kadum-Bošnjak, 2013).

Obzirom na prije navedeno promatranje ocjenjivanja u kontekstu evaluacije, valja pojasniti što je evaluacija. Evaluacija dolazi od francuske riječi *evaluatio*, što znači određivanje vrijednosti, dok *evaluirati* znači ocjenjivati. Evaluacija koja se koristi u odgoju i obrazovanju naziva se pedagoška evaluacija (Vrcelj, 1996). Stugar govori kako se evaluacija u pedagogiji odnosi na procjenjivanje prirodnog razvoja, stjecanja iskustva i napredovanje učenika s obzirom na ciljeve nastavnog programa (Strugar, 2002). Dok se vanjska evaluacija odnosi na ocjene subjekata izvan škole o vrijednosti neke škole, unutarnja evaluacija podrazumijeva praćenje i ocjenjivanje te pedagoško usmjeravanje učenika (Bognar i Matijević, 2002).

Evaluacija je, dakle, širi pojam negoli provjeravanje i ocjenjivanje u nastavi, a težište mu je u promjenama osobnosti učenika te u cilju i zadaćama nastavnog programa. „U osnovi se vrednovanjem prate one promjene osobnosti učenika i oni ishodi u njegovom razvitku koji su trajne vrijednosti“ (Kadum-Bošnjak, 2013:28). Evaluacija u primarnom obrazovanju uključuje bilježenje koje osigurava kontinuiran uvid u nastavni proces, provjeravanje kojim se otkrivaju postignuća nastavnog rada, mjerenje kojim se sagledava učinak učenikova postignuća u pojedinom nastavnom predmetu primjenom objektivnih postupaka te, naposljetku, ocjenjivanje kojim se dolazi do vrijednosnih pokazatelja o ishodima odgojno-obrazovnog procesa. Njegov je cilj učinkovitost, čija se razina i kakvoća postiže pravovremenim intervencijama u radni proces, a rezultat je maksimalna uspješnost učenika u savladavanju zadaća (Kadum-Bošnjak, 2013).

Vodeći se pitanjem: *Tko evaluira i ocjenjuje?*, najzastupljeniji oblik provjeravanja i ocjenjivanja u nastavi je nastavnikovo provjeravanje i ocjenjivanje učenika, a taj se oblik smatra preuskim. S obzirom da i nastavnik i učenik evaluiraju vlastiti rad, potreban je širi pristup koji obuhvaća samoevaluaciju nastavnika i samoevaluaciju učenika. Kako bi se takav pristup mogao primjenjivati potrebno je učenike od samog početka školovanja učiti evaluaciji i ocjenjivanju kako bi ih se osposobilo za evaluaciju i samoevaluaciju, raspodijeliti odgovornosti, uloge i obveze nastavnika i učenika proporcionalno aktivnostima i zajedničkim područjima rada. Iz navedenih odrednica proizlaze zahtjevi pri ocjenjivanju učenika primarnog obrazovanja, a to su:

1. Nastavnik od samog početka nastavnog rada treba pratiti i procjenjivati ponašanje učenika, a davanje ocjena treba odgađati sve dok učenici sami ne shvate da među njima

postoje razlike u znanjima, međusobnim odnosima te sve dok ne dožive potrebu da njihov trud i zalaganje budu ocijenjeni.

2. Ocjenjivanje se mora naučiti, a elementi tog učenja su uključeni u sve didaktičko-metodičke postupke izvođenja odgojno-obrazovne aktivnosti.
3. Ocjenjivanje mora biti stalno prisutno i kontinuirano.
4. Ocjenjivanje mora biti sveobuhvatno.
5. Ocjenjivanje mora biti praćeno pedagoškom dokumentacijom.
6. Ocjena mora biti prognostička mjera dinamike i ostvarene razine razvoja i napredovanja (Kadum-Bošnjak, 2013).

Najčešće aktivnosti koje se ocjenjuju u razredu jesu: praćenje rada na nastavi, domaće zadaće, standardizirani testovi, posebne ocjenjivačke zadaće koje su uključene u nastavu, formalni ispiti, testovi koje je sastavio nastavnik te testovi nacionalnog kurikuluma (Marović, 2004).

Ono što možemo zaključiti iz prethodnog teksta jest činjenica da je ocjenjivanje veoma kompleksan i nimalo jednostavan zadatak za nastavnika. Kako bi opisno ocjenjivanje bilo kvalitetno, ocjenjivač ima mnoge zadatke koje mora ispuniti. On treba paziti na mnogo stvari kako bi kvalitetno opisno ocijenio učenika, stoga mu je neophodna dobra priprema.

Modeli ocjenjivanja

Razlikujemo sintetički i analitički model ocjenjivanja.

Sintetičko ocjenjivanje je dokimološko rješenje prema kojem se za više ciljeva odgoja i obrazovanja dodjeljuje jedna sintetička ocjena. Ta se ocjena obično dodjeljuje ili u vidu brojke ili slova koji imaju dogovoreno značenje (Matijević, 2004). Primjerice, u području materinjeg jezika se dodjeljuje jedna brojana ocjena iako ima mnogo opravdanja da se različiti aspekti (rukopis, pravopis itd.) trebaju ocjenjivati posebnim ocjenama.

„Analitičko ocjenjivanje jest model ocjenjivanja koji se oslanja na analitičku procjenu više varijabli nekog obrazovnog programa“ (Matijević, 2004:14). Više se ciljeva nastoji posebno procijeniti. Dakle, u suprotnosti sa sintetičkim, u analitičkom bi se ocjenjivanju, primjerice, rukopis i pravopis ocjenjivali posebnim ocjenama. Ono može biti u obliku brojčanog ili opisnog ocjenjivanja, a ponekad je ono polazište za sintetičko ocjenjivanje (Matijević, 2004).

Kao što je i prije spomenuto, u dokimološkim istraživanjima najviše se raspravlja o brojčanom i opisnom ocjenjivanju koji odgovaraju sintetičkom i analitičkom modelu ocjenjivanja.

Brojčano ocjenjivanje je model ocjenjivanja koji je prisutan na svim stupnjevima školovanja. Njime se aktivnosti učenika i postignuti rezultati ocjenjuju brojevima, odnosno brojčanim skalama. Ovisno o državi, postoje brojčane skale od tri, pet, šest, deset ili više stupnjeva. Svaki broj, najčešće, izražava kvalitetu stečenih znanja ili sposobnosti. Brojčani je model, zapravo, sintetički jer ocjena predstavlja sintetički iskaz za više varijabli koje se prate i, naposljetku, ocjenjuju (Matijević, 2004).

Opisno ocjenjivanje je model ocjenjivanja kod kojega se, umjesto brojevima ili dogovorenim znakovima, postignuti rezultati u nastavnom procesu i uvjeti uz koje su ti rezultati postignuti prikazuju opisno analitički. Opisna ocjena nastavniku pruža više mogućnosti da prikaže specifičnosti svakog pojedinog učenika, upozori na specifičnosti koje su pratile učenje te da prognozira buduće rezultate učenika. Ona, također, može sadržavati i motivacijske poruke subjektu kojem je namijenjena. Opisno se ocjenjivanje u svijetu podosta primjenjuje u početnim razredima primarnog obrazovanja te na poslijediplomskom studiju. Na ostalim se stupnjevima ono kombinira sa brojčanim.

Prije spomenuta samoevaluacija je aktivnost učenika usmjerena na procjenu stupnja ostvarenosti postavljenih ishoda učenja tj. osobne spremnosti za pristupanje ispitu tijekom nastavnog procesa ili po završetku istog.

Vidimo da postoji više modela ocjenjivanja, a primjena istih varira od države do države. U nekim je državama prisutno brojčano ocjenjivanje, u nekima opisno, a u nekima kombinacija obaju modela. Također, ukoliko se koristi brojčano ocjenjivanje, skala ocjenjivanja varira. Veliko je pitanje koja je skala najoptimalnija, je li to ona sa manje ili više stupnjeva?! Na ovo je pitanje, dakako, teško dati odgovor obzirom da postoje brojne varijable koje utječu na samo ocjenjivanje.

Ocjena i funkcije ocjene

Ocjena je sredstvo za bilježenje uspjeha učenika. Školska se ocjena odnosi na kvalitativni izraz svojstva i ima prividnu brojčanu točnost. Bez obzira što je većinom izražena brojkom, ocjena je ponajprije kvalitativna jer nije sadržatelj neke jedinice mjerenja (Gojkov, 2003).

Kao što je i prije spomenuto, postoje različite skale ocjena. Najjednostavnija je ona koja ima dva stupnja, primjerice *pozitivno-negativno*, *prolaz-pad* i slično.

U Republici Hrvatskoj je *Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* iz 2008. godine utvrđena jedinstvena brojčana skala ocjena od 5 stupnjeva: nedovoljan (1), dovoljan (2), dobar (3), vrlo dobar (4) i odličan (5) (Zakon...,2008).

Ocjena može biti brojčana s brojčanim ocjenama (primjerice, od 1 do 5), bodovna koja se vezuje uz broj ostvarenih bodova na pismenom radu (primjerice, testu), simboličko-slovnata koja se vezuje uz neke simbole (primjerice, A, B, C,...) i opisna s analitički opisnim ocjenama (Kadum-Bošnjak, 2013).

Utjecaj ocjene na učenike veoma je značajan te utječe na njihovo ponašanje i daljnje učenje. Većini je učenika u školama najvažnije dobiti dobru ocjenu, neovisno o tome kakvim je znanjem ona poduprta. Iz nekog predmeta učenik može dobiti ocjenu odličan, a količina njegovog znanja može biti manja negoli iz predmeta gdje mu je dodijeljena ocjena dobar. Nažalost, učenicima su ocjene najbitnije u većini slučajeva.

Osnovnim funkcijama školske ocjene smatraju se dijagnostička, prognostička i motivacijska, a Kyriacou ih pokušava raščlaniti na više elemenata na način da razlikuje sljedeće svrhe školskog ocjenjivanja:

- a. osiguravanje povratnih informacija nastavnicima o učeničkom napretku
- b. osiguravanje pedagoških povratnih informacija učenicima
- c. motiviranje učenika
- d. osiguravanje evidencije napretka
- e. iskazivanje dosadašnjih postignuća
- f. ocjenjivanje učeničke spremnosti za buduće učenje.

Vidljivo je kako su rezultati praćenja i ocjenjivanja potrebni i nastavnicima i učenicima. Najboljim se smatra dogovor nastavnika i učenika oko ocjene zato što je cijeli nastavni proces, zapravo, zajednički rad nastavnika i učenika. Da se zaključiti kako ocjena predstavlja dijagnozu stanja u usporedbi sa didaktičkim standardima odnosno očekivanim rezultatima učenja. Ocjene, nadalje, mogu poslužiti za definiranje pedagoških mjera kako bi se uklonile uočene pogreške ili poboljšali ukupni rezultati (Matijević, 2004).

Prema Ingelchu i Ingliscu funkcije ocjene kao rezultata procesa ocjenjivanja su višestruke. One se odnose na izražavanje suda nastavnika o razvoju i napredovanju te postignućima učenika. Ocjena obavještava učenika i roditelja o postignutom uspjehu te služi kao osnova za prijelaz učenika u sljedeći razred. Ona je često i motivirajuća za učenika pa se on više zalaže, a ujedno je i pokazatelj posebnih sposobnosti kao osnove za izbor budućeg zanimanja. Ocjena, dakako, daje informacije o učinkovitosti školskog rada (Ingelch i Inglisc, 1972, prema Kadum-Bošnjak, 2004).

Nadalje, Lavrnja (1998) ističe sljedeće funkcije ocjena: informativnu, motivacijsku, dijagnostičku, prognostičku, selektivnu, klasifikacijsku i promotivnu.

1. Informativna funkcija odnosi se na informiranje učenika, nastavnika i sve zainteresirane za postignuće učenika u procesu nastave i učenja. Nastavniku te informacije služe kao korektiv za poboljšanje i unaprjeđivanje procesa učenja.
2. Motivacijska funkcija odnosi se na mogućnost ocjene da pojača interes i motivaciju kako bi se postigli kvalitetniji rezultati u procesu nastave i učenja. Isto tako, ocjena na učenika može djelovati i demotivirajuće ako nije objektivna i argumentirana.
3. Dijagnostička funkcija služi za dijagnosticiranje početnog stanja u procesu nastave i učenja odnosno za određivanje kvalitete učenikovog postignuća te činitelja koji ju uvjetuju.
4. Prognostička funkcija odnosi se na prognoziranje budućeg tijeka učenikovog napredovanja i razvoja. Ona zajedno sa dijagnostičkom osigurava kontrolu ciljeva učenja i nastave, ali i procjenjivanje izvršavanja tih ciljeva kako bi se otkrio (ne)uspjeh učenika te mogućnosti uklanjanja neuspjeha.
5. Selektivna funkcija odnosi se na selekciju učenika prema određenim kriterijima te svrstavanje u određene kategorije pa je, u tom smislu, veoma povezana sa klasifikacijskom.
6. Klasifikacijska funkcija podrazumijeva svrstavanje učenika u određene kategorije. Selektivna i klasifikacijska funkcija određeni su oblik diferenciranja koji pretpostavlja uspoređivanje s postignućima drugih učenika, ali i uspoređivanje s osobnim postignućima.
7. Promotivna funkcija odnosi se na činjenicu da ocjena može biti sredstvo promocije unutar sustava nastave i učenja, ali i unutar školskog sustava i šireg konteksta (Lavrnja, 1998).

Matijević (1993) napominje kako ocjena ponekad može imati i terapijsku funkciju. Istraživanja su pokazala kako neke učenike motivira svaka negativna ocjena. Oni nakon takve ocjene cijeli svoj život podrede oslobađanju od neugode izazvane negativnom ocjenom. Također, učenici koji dobiju nekoliko nedovoljnih ocjena se prepuštaju sudbini prihvaćajući to (Matijević, 1993).

Samim saznanjem o brojnosti funkcija ocjena vidimo koliko je ona važna i koliko utječe na učenika, nastavnika i roditelja. Mnogi se pitaju koja je funkcija ocjene najvažnija. Najvažnija funkcija ne postoji, sve su one jednako važne i niti za jednu ne možemo reći da je važnija od druge. Nastavnik mora voditi računa o funkcijama ocjena trudeći se da svaka na učenika djeluje

pozitivno. Primjerice, nije dobro kada ocjena djeluje demotivirajuće na učenika stoga se nastavnik mora potruditi da do toga ne dođe. Kao što je i prije spomenuto, zadatak je nastavnika u tom smislu veoma zahtjevan i njegov se posao ne smije podcjenjivati.

U Republici Hrvatskoj su se kroz povijest mijenjali različiti modeli ocjenjivanja među kojima je bilo i opisno, a rezultati nekih istraživanja pokazali su kako je opisno ocjenjivanje zaista potrebno vratiti u osnovne škole. Više o povijesti i istraživanjima pročitajte u nastavku.

POVIJESNI RAZVOJ OCJENJIVANJA

U vremenu prije 1918. godine karakteristično je bilo analitičko ocjenjivanje određenih varijabli uz pomoć opisnih pridjeva. Dakle, tu se nalaze elementi opisnog ocjenjivanja. Do 1888. godine, uz opisne pridjeve, nastavnici su bili dužni označiti koje mjesto zauzima pojedini učenik u odnosu na sve učenike. U ovom se razdoblju za ocjenjivanje nisu koristili brojevi pa se, tako, nije niti mogao izračunati prosjek ocjena kao danas. Naime, opisni su pridjevi najbolje oslikavali učenikov napredak u učenju i njegovo vladanje (Matijević, 2004). U *Hrvatskom školskom muzeju* čuvaju se svjedodžbe od pred 140 godina sa područja današnje Hrvatske. Materinji i strani jezik ocjenjivani su u sedam varijabli: „čitanje tiskanih tekstova, čitanje pisanih tekstova, lijepo pisanje, slovnica, pravopis, pismeni sastavci te izgovaranje“ (Matijević, 1993:404).

U daljnjim se godinama također primjenjivao takav način ocjenjivanja. Primjerice, u *Državnom zakonu za pučke škole* objavljenom 1907. godine u Beču propisano je da se daju ocjene za iduće varijable:

a) ponašanje	b) marljivost
pohvalno	ustrajna
povoljno	povoljna
primjereno	dostatna
manje primjereno	nejednaka
nije primjereno	slaba
c) napredak	d) vanjski oblik pismenih radnja
veoma dobar	veoma lijep
dobar	lijep
dostatan	manje lijep
jedva dostatan	nije lijep
nedostatan	nemaran

(Matijević, 2004).

Prema tom zakonu, nastavnici su morali za svaku četvrtinu školske godine iskazati napredak i ocjenu za marljivost svakog pojedinog učenika, a u završnoj obavijesti, osim općih podataka, sve u tablici navedene varijable. Na kraju se školske godine, također, trebalo označiti je li dijete zrelo za prijelaz u viši razred ili nije.

Glavna razlika između ovog perioda i perioda nakon 1918. godine je prijelaz sa opisnog na brojčano ocjenjivanje. Do 1960. godine i školski uspjeh i vladanje ocjenjivali su se brojevima, nakon čega se uvodi kombinacija brojčanog i opisnog ocjenjivanja. Naime, materinji jezik, matematika i upoznavanje prirode i društva ocjenjivalo se brojčano, a fizički, likovni i muzički odgoj opisno. Taj je model bio na snazi svega nekoliko godina, a nakon toga se i odgojni predmeti počinju ocjenjivati brojčano. Nadalje, 80.-ih godina 20. stoljeća učenici su u prva četiri razreda ocjenjivani samo opisno. Nastavnici su na kraju školske godine bili obavezni istaknuti u kojim je područjima učenik postigao dobre rezultate, koji su mu posebni interesi te njegov položaj u razredu.

"Brojčano ocjenjivanje u svim razredima osnovne škole obilježava kraj dvadesetog stoljeća" (Matijević, 2004:44). Nastavnici mogu opisivati uvjete uz koje su učenici postigli neke rezultate i komentirati te rezultate u školskoj dokumentaciji, no na kraju moraju upisati brojčanu ocjenu (Matijević, 2004).

Neke primjere opisnog ocjenjivanja koji se koriste danas možete pogledati u Prilozima 1 i 2.

Velika se pažnja danas posvećuje problemima ocjenjivanja postignuća učenika u nižim razredima osnovne škole. Brojna istraživanja su pokazala kako je tradicionalni način ocjenjivanja nepouzdan, nepravedan i praćen nizom nedostataka. Bez obzira ne poznate nedostatke tog načina ocjenjivanja, on se i dalje koristi u našem odgojno-obrazovnom sustavu, a suvremeniji pristupi se teško prihvaćaju. Razlog tome je možda, kao što je i prije spomenuto, u činjenici kako nastavnici primarnog obrazovanja nisu dovoljno pripremljeni za pravilno ocjenjivanje učenika. Dakle, potrebno je educirati nastavnike primarnog obrazovanja na području školske dokimologije jer im, izgleda, nedostaju znanja iz tog područja (Kadum-Bošnjak, 2013).

U Strugarovoj su *Koncepciji promjena odgojno-obrazovnog sustava* iz 2002. godine bila predviđena tri modela praćenja i ocjenjivanja učenikova rada i uspjeha:

1. analitičko opisno praćenje i ocjenjivanje od 1. do 3. razreda osnovne škole
2. kombinirano brojčano i opisno praćenje od 4. do 6. razreda osnovne škole (osim iz hrvatskog jezika i matematike gdje bi se koristilo brojčano ocjenjivanje)

3. brojčano ocjenjivanje gdje bi se od 7. do 9. razreda osnovne škole učenici trebali pratiti opisno, a ocjenjivati brojčano, dok se u višoj srednjoj školi trebalo ocjenjivati isključivo brojčano.

Ova koncepcija nije nikad zaživjela (Strugar,2002).

Autorica Kadum-Bošnjak 2013. godine bavila se istraživanjem na temu ocjenjivanja u osnovnoj školi. Predmet tog istraživanja bio je usmjeren prema problemima i nedostacima postojećeg sustava ocjenjivanja učenika u primarnom obrazovanju. Uzorak istraživanja činili su nastavnici primarnog obrazovanja, ravnatelji osnovnih škola te stručni suradnici u osnovnim školama. Cilj je, nadalje, bio istražiti koji su to nedostaci u ocjenjivanju prisutni danas, dok je krajnji cilj bio ukazati na potrebu mijenjanja istog.

Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako je čak 72.88% ispitanika smatralo da bi uvođenje opisnog praćenja i ocjenjivanja uspjeha učenika u primarnom obrazovanju djelomično otklonilo nedostatke brojčanog ocjenjivanja. Istraživanjem se htjelo saznati i što bi se trebalo opisno ocjenjivati: odgojni predmeti, svi predmeti ili niti jedan. Preko 58% ispitanika je smatralo kako bi se opisno trebalo ocjenjivati samo odgojne predmete.

Osim pozitivnih strana, ispitanici su navodili i nedostatke opisnog ocjenjivanja o kojima ih se pitalo. Većina ispitanika je glavnim nedostatkom smatralo nedovoljnu pripremljenost nastavnika za opisno praćenje i ocjenjivanje, a slijedili su argumenti oduzimanja previše vremena nastavniku, nezadovoljstvo roditelja opisnom ocjenom i drugi razlozi (Kadum-Bošnjak, 2013).

Šutalo Selimagić je u Bosni i Hercegovini provodila istraživanje o kojemu se razgovaralo s nastavnicima devetogodišnje škole o opisnom ocjenjivanju. Nastavnici su većinom mišljenja kako je opisno ocjenjivanje prihvatljiv model ocjenjivanja u prvom i drugom razredu jer bi ti učenici teško prihvaćali brojčane ocjene manje od četiri. Ono negativno što su izdvajali je činjenica da opisno ocjenjivanje oduzima puno vremena nastavnicima. Nadalje, smatrali su kako je veoma teško kod roditelja i učenika izgraditi realan i objektivan stav o razini znanja učenika. Teško je, po njima, motivirati učenika da radi više ukoliko on ne razumije opisnu ocjenu koja mu je dodijeljena.

Neki nastavnici smatraju kako se opisnim ocjenjivanjem ističu samo vrline učenika, a ne ono u čemu dijete nije uspješno (Šutalo Selimagić, 2013).

Brojni, dakle, nastavnici smatraju korisnim uvođenje opisnog ocjenjivanja u osnovne škole iako se ono u Hrvatskoj slabo provodi. Rubrika za bilješke u imenicima jedino je mjesto predviđeno za upisivanje opisnih ocjena. S obzirom na istraživanja koja pokazuju kako brojni djelatnici škola (nastavnici, stručni suradnici, ravnatelji itd.) smatraju opisno ocjenjivanje korisnim, valjalo bi poraditi na njegovom uvođenju.

U predloženoj kurikularnoj reformi u Republici Hrvatskoj iz 2016. godine bilo je riječi o opisnom ocjenjivanju. Ova reforma daje prednost opisnom ocjenjivanju, posebice u početnim razredima osnovne škole. Naime, u prvom ciklusu (1. i 2. razred) bi učitelji i nastavnici na kraju školske godine trebali davati kvalitativne osvrte o rezultatima i napredovanju svakog učenika kako bi se kvalitetnije i detaljnije opisala kvaliteta i ukupnost učenikovih dostignuća u odnosu na postavljena očekivanja (ishode). Uz to stoji i zaključna ocjena koja se ogleda u tri kategorije: potrebna podrška, ostvareni ishodi, iznimno ostvareni ishodi. Slična je situacija i u drugom ciklusu (3., 4. i 5. razred), ali su zaključne ocjene brojčane od 1 do 5.

Prema prijedlogu nacionalnog kurikuluma u osnovnim školama učitelji i nastavnici bi trebali u različitim situacijama učenja pratiti sudjelovanje učenika i njegovo učenje. Postignuća i napredovanje procjenjivali bi se različitim metodama evaluacije. Evaluacija bi trebalo rezultirati točnim, pravovremenim, jasnim i afirmativnim povratnim informacijama koje motiviraju učenike za daljnji rad i pomažu im u učenju. Evaluacija se temelji na cjelovitom pristupu praćenja i poticanja individualnog razvoja svakog učenika. Inzistira se i na samoevaluaciji. Naglasak nije stavljen na evaluaciju samo usvojenih znanja, već i na razumijevanju istih i viših kognitivnih procesa.

Navedena su tri pristupa evaluaciji: evaluacija za učenje, evaluacija kao učenje i evaluacija naučenoga. Prva dva ne rezultiraju ocjenom.

Evaluacija za učenje rezultira opisnom povratnom informacijom i prijedlogom za unaprjeđivanje učenja, a evaluacija kao učenje povratnom informacijom koja pomaže učeniku da se usmjeri na proces učenja i buduće korake u tom procesu.

Evaluacija za učenje događa se tijekom učenja i poučavanja. Cilj je da učenici unaprijede proces učenja, a nastavnici svoje poučavanje. Naglasak je pri tome stavljen na sam proces učenja, metode i povratne informacije.

Evaluacija kao učenje naglasak stavlja na koristi, metode i povratnu informaciju (AZOO, 2016).

Naravno, taj se zadatak ne može obaviti preko noći, u njega treba uložiti mnogo truda i vremena. No, ukoliko se to uloži, kroz neko bi se vrijeme moglo uvesti opisno ocjenjivanje. Pitanje je treba li uvoditi opisno ocjenjivanje za sve ili samo za odgojne predmete. Budući da nastavnici većinom smatraju kako bi se odgojni predmeti trebali opisno ocjenjivati, potrebno je ostvariti prvo to. Nakon što bi se uvelo opisno ocjenjivanje za odgojne predmete može se raspravljati o daljnjem uvođenju ukoliko je to potrebno.

Predmete poput likovne, glazbene i tjelesne i zdravstvene kulture teško je brojčano ocjenjivati. Neko dijete može biti rođeno sa talentom za sportove, dok neko drugo dijete može imati teškoće u usvajanju sportova. Ono može biti talentirano za, primjerice, crtanje. Sve se do neke mjere može uvježbati, no onaj kojemu nije urođena sposobnost za crtanje, teško će dostići onoga kome jest. Iz tog bi razloga ove predmete trebalo opisno ocjenjivati ističući ponajprije trud, a nakon toga i rezultate.

OPISNO OCJENJIVANJE I OPISNE OCJENE

Opisnim se ocjenjivanjem nastoji ispitati i psihičke i fizičke aktivnosti učenika. Ovakvim se ocjenjivanjem nastoji utvrditi opći obrazovni napredak, obuhvaća veći broj strana učenikovog odgojno-obrazovnog postignuća i napretka (Turković, 1993). Za opisno praćenje i ocjenjivanje učenika potrebno je prethodno konkretizirati ishode učenja za svaki nastavni predmet odnosno svaku nastavnu epizodu. Ti se ishodi trebaju odnositi na kognitivni, psihomotorni i afektivni razvitak učenika. Nažalost, danas se u osnovnim školama uglavnom ocjenjuje kognitivni razvoj te je stoga potrebna rekonceptualizacija. Kada su ishodi konkretizirani? Kada su iskazani na način da nastavnici mogu lako procijeniti jesu li oni ostvareni ili ne. Kada govorimo o ishodima u kognitivnom i psihomotornom području, oni se operativno iskazuju na način da se istaknu operacije koje će učenici moći uspješno izvoditi. Postoje i oni ishodi u nastavi koji se prate, a nisu predviđeni samo za jedan predmet. Primjerice, poticanje kreativnosti ili osposobljavanje za samostalno učenje. Kod opisnog se ocjenjivanja, uz analitički opisni prikaz uspješnosti iz pojedinih predmeta, od nastavnika očekuje i jedan općenitiji opis cjelokupnog rada i uspjeha učenika. Takvi opisi najčešće sadrže: kreativnost u određenim područjima, samostalnost u učenju, snalaženje u rješavanju problema, isticanje nekog konkretnog rada učenika (rezultat s natjecanja), motiviranost i osposobljenost za istraživanje u raznim područjima života i rada, sadržaje iz nastavnih programa i aktivnosti za koje učenik pokazuje veći interes ili bolje rezultate, stupanj napredovanja u usporedbi sa stanjem na početku školske godine, položaj učenika u razrednom kolektivu i obilježja ličnosti učenika te, naposljetku, pedagoško-prognostičke napomene o potrebama promjena u odnosu prema obavezama, učenicima, stvarima itd. (Matijević, 2004). Dakle, riječima se nastoji zabilježiti znanje i sposobnosti koje je učenik stekao; znanja i sposobnosti koje nije, a trebao je steći; razvijene vještine; uvjete u kojima je stekao znanja i sposobnosti; uz kakvo zalaganje ih je postigao; s kakvim interesom i pažnjom; cjelokupno učenikovo ponašanje koje je pratilo proces učenja tijekom školske godine (Matijević, 1983). U prvom se planu, dakle ističu uspjesi učenika i pozitivna obilježja. Kada je potrebno ukazati na neke promjene, to treba učiniti pažljivo biranim riječima koje ne vrijeđaju ličnost učenika (Matijević, 2004).

U školama se događaju brojni slučajevi kada nastavnik dodijeli većini razreda negativnu ocjenu, a ne upita se koji je uzrok toga i može li on sam nešto poduzeti po tom pitanju. Dobar nastavnik će, čak i ako se radi o samo jednom učeniku, pokušati otkriti uzroke njegovog neuspjeha te mu pokušati pomoći u postizanju rezultata sličnom ostalim učenicima (Matijević, 1993).

Zabilješke o praćenju učenikova napredovanja i njegovih aktivnosti bilježe se u službenim školskim knjigama (školski imenik), učenikovim bilježnicama ili ispitima (eseji, testovi...) i službenim dokumentima (svjedodžbe). Osim pismeno, zabilješke se mogu iskazivati i usmeno i to: pred razredom, individualnim razgovorima, roditeljima na informacijama te roditeljima i učenicima na kraju polugodišta ili školske godine. Trebalo bi se izbjegavati informiranje na roditeljskim sastancima pred svim roditeljima, a osobito ako se radi o slabijem uspjehu učenika.

Kada se bilježe zapažanja o pojedinom učeniku, treba postojati selektivnost. Zabilježiti, dakle, treba samo ona bitna obilježja učenika koja se mogu iskoristiti za daljnji pedagoški tretman (Matijević, 2004). „Zabilješke o učenikovim aktivnostima moraju biti iskazane jasno, stručnom terminologijom, ali u općoj ocjeni za odgojno-obrazovno područje treba izbjegavati stručne termine koji su učeniku i roditeljima nerazumljivi“ (Matijević, 1983:33). Sve zabilješke trebaju služiti optimalnoj organizaciji rada učenika, a pedagoški su upotrebljive ukoliko se njima prati realizacija konkretnih zadataka, ako se komentira učenikova pažnja, interes i zalaganje i ako se sve to dovodi u vezu s učenikovim mogućnostima (Matijević, 1983).

Postoji opisno ocjenjivanje izraženo riječima, ali i ono izraženo pridjevima koje prati numeričku ocjenu. Ono izraženo riječima smatra se sveobuhvatnijim jer obuhvaća napredak učenika od prvog dana dolaska u školu pa do zadnjeg dana te školske godine. U opisnim ocjenama trebaju biti obuhvaćena i objašnjenja o interesima učenika, njegovom zalaganju, aktivnosti, ali i zapisi o tome koje sadržaje učenik mora bolje naučiti. Nadalje, trebala bi sadržavati i objašnjenja napretka učenika u odnosu na početku školske godine, izražene osobine i slično. Kvaliteta samog opisnog ocjenjivanja ovisi o stručnosti nastavnika koji ocjenjuje. Gojkov navodi pravila kojih bi se nastavnici trebali pridržavati pri opisnom ocjenjivanju. To su:

- nastavnici trebaju pratiti realizaciju konkretnih i operativnih zadataka nastave
- nastavnici trebaju uz svako bilježenje evidentirati i datum kako bi se dobio uvid u učenikov napredak
- nastavnici trebaju bilježiti one karakteristike učenika po kojima se on razlikuje od drugih
- nastavnici trebaju evidentirati one činjenice koje se odnose na daljnji rad s učenikom
- nastavnici trebaju naglasiti sve što je pozitivno u razvoju pojedinog učenika
- nastavnici trebaju evidentirati ono što učenik još treba usvojiti

- nastavnici trebaju evidentirati odmah nakon uočavanja određenog ponašanja učenika i voditi računa o provjerenosti tvrdnji
- nastavnici trebaju u bilješkama stvoriti mogućnost uočavanja napredovanja učenika
- nastavnici trebaju izbjegavati izvođenje generalizacija na temelju šturih podataka i skraćenica koje nisu općeprihvaćene (Gojkov, 1997).

Kako bi opisno ocjenjivanje bilo kvalitetno i kako bi moglo dati potpunu sliku o postignućima učenika moraju se ispuniti sljedeći zahtjevi: pouzdanost, objektivnost, ekonomičnost, osjetljivost, prognostičnost, kontinuiranost i usporedivost (Šutalo Selimagić, 2013). Matijević (1983) navodi kako je potrebno naglasiti pet načela opisnog ocjenjivanja: analitičnost, jasnoća, jednostavnost, funkcionalnost i selektivnost zabilješki (Matijević, 1983).

Model opisnog ocjenjivanja zahtijeva puno više kreativnosti u nastavi odnosno puno više pripremanja za nastavu i kvalitetnije sustavno praćenje učenika i njegovih postignuća na kognitivnom, emocionalnom i socijalnom području. Ono bi bilo jednostavnije kada bi u školskim imenicima postojale opisne ocjene pored kojih bi nastavnik stavio kvačicu, plus ili neki drugi znak (Šutalo Selimagić, 2013).

Opisno ocjenjivanje ne bi smjelo biti opisivanje radnih i intelektualnih kvaliteta učenika već mora biti usredotočeno na poznate psihološko-pedagoške i didaktičko-metodičke zahtjeve za ocjenjivanje učenikova rada. „Sustavno promatranje učenika u radu osnovna je pretpostavka za opisno ocjenjivanje“ (Turković, 1996:54). Ovo se ocjenjivanje, naime, ne provodi na temelju trenutnog dojma o vrijednosti učenika, već na temelju sustavnog promatranja njegovog ponašanja u svim aspektima (Turković, 1996).

Kako bi se opisno ocjenjivanje kvalitetno provodilo, važni su stavovi nastavnika i roditelja o njemu. Nastavnici u tom smislu mogu utjecati na mišljenje roditelja o opisnom ocjenjivanju. Učinci opisnog ocjenjivanja vidljivi su tek na kraju kontinuiranog praćenja učenika (Šutalo Selimagić, 2013). Opisno ocjenjivanje, nadalje, puno više koristi nastavnicima i drugim stručnjacima za usmjeravanje učenikova uspjeha i napretka (Matijević, 2005).

Naravno, opisna ocjena ne bi smjela biti prevođenje one brojčane u riječi. Ona zapravo niti nije ocjena već konstatacija o tome što, kako i koliko je učenik usvojio od programa koji mu je primjeren (Mileusnić, 1983).

Prema Pravilniku o načinima, postupcima i elementima evaluacije učenika u osnovnoj i srednjoj školi iz 2010. godine, nastavnik bi opisnu ocjenu odnosno komentar u rubrici bilježaka koja je

danas u Republici Hrvatskoj predviđena za opisno ocjenjivanje trebao pisati na način da ga razumiju učenici, roditelji, ostali nastavnici i stručni suradnici. U tu rubriku on može zapisivati datum provjere, broj ostvarenih bodova na posljednjem pisanom ispitu, teme i rezultate samostalnih radova, redovitost u izvršavanju zadataka i slično (Pravilnik..., 2010).

Za razliku od Hrvatske gdje se opisno ocjenjivanje koristi isključivo u prvom polugodištu prvog razreda osnovne škole, postoje države u kojima se ono koristi češće, barem na nekim razinama obrazovanja. U Njemačkoj se, primjerice, u početnim razredima učenje ocjenjuje opisno analitički, dok se u Kanadi opisne ocjene daju za veliki broj varijabli. Neke od tih varijabli su: znatiželja, istraživačke sposobnosti, urednost, spremnost na suradnju, originalnost, samopouzdanje... U svijetu danas postoje brojne Waldorfske škole gdje učenici ne dobivaju niti jednu brojčanu ocjenu i niti jedan od njih ponavlja razred. „Te se škole tijekom dvanaestogodišnjeg školovanja koriste otvorenim modelom analitičkog opisnog ocjenjivanja učenika (pisani izvještaji o aktivnostima i uspješnosti svakog učenika na kraju školske godine) (Matijević, 1993:404).

Bez obzira na izdvajanje mnogo vremena koje je potrebno za opisno ocjenjivanje, opisna ocjena daje bolji uvid u rad učenika. Ona, naime, ne daje uvid isključivo u stupanj znanja koji je učenik postigao, nego i u učenikovu cjelokupnu ličnost i njezin razvoj. Ne ocjenjuje se, primjerice, broj postignutih bodova na ispitu znanja, već i trud, zalaganje i ostale varijable koje su važne za postizanje takvog rezultata. Iako nastavnicima opisno ocjenjivanje oduzima puno više vremena negoli brojčano, na kraju bi zasigurno bili zadovoljniji jer bi pomogli u optimalnijem razvoju učenika. Učeniku se ne bi prenosila poruka kako je važno samo koliko će bodova ili koju ocjenu dobiti nego da su važne sve osobine učenika i razvoj istih. Natjecanje među učenicima bilo bi znatno manje zastupljeno budući da bi se svaki učenik promatrao ponaosob te bi pridonijelo boljim odnosima u razrednom kolektivu. Učenici bi, općenito, bili zadovoljniji školom te bi se i njihov strah od nje zasigurno smanjio. Samim time bi i nastavnici i roditelji bili zadovoljniji te bi škola kvalitetnije ispunjavala svoj zadatak odgoja i obrazovanja.

Priprema za opisno ocjenjivanje

Obzirom da je opisno ocjenjivanje veoma složeno, potrebna je adekvatna priprema za njega. Pripreme koje je nužno provesti jesu tehničke i metodičke. „U metodičku pripremu ubraja se opis intelektualnih, emotivno-voljnih i radnih kvaliteta učenika, a u tehničku pripremu ubraja se nastavnikova dokumentacija i školska dokumentacija“ (Turković, 1993:54).

Metodička priprema obuhvaća, uz prije spomenuti opis intelektualnih, emotivno-voljnih i radnih kvaliteta, i upute za bilježenje zapažanja o radu i napredovanju tijekom rada. Tri su sastavnice jedinstvenog nastavnog procesa koje ujedno tvore i sadržaj opisivanja, a to su: znanje, misaona aktivnost i radno-tehnička djelatnost. Jedna od njih uvijek prevladava, dok druge imaju prateću ulogu. Osnovna obilježja svake od sastavnica treba posebno naznačiti te se na osnovi toga vodi opis učenikove vrijednosti u toj sastavnici. Kako bi se izvela konačna opisna ocjena, potrebno je izraditi mjerila ocjenjivanja. Osnovna mjerila trebaju biti znanje, misaona aktivnost i radno-tehnička djelatnost, što je i prije spomenuto. Svaki nastavnik sam izrađuje elemente mjerila (Turković, 1993).

Dokumentacija koju treba voditi nastavnik za opisno ocjenjivanje nije obavezna, odnosno nije službeno propisana. Dobar bi nastavnik trebao voditi dokumentaciju za svakog pojedinog učenika i to za svaki zadatak. Na osnovi te dokumentacije on izvodi konačnu ocjenu o učenikovom uspjehu. U školsku se dokumentaciju ubrajaju dnevnik rada i imenik učenika. „U imenik se upisuje jasan zaključak koji kvantitativno određuje i kvalitativno potkrepljuje sadržaj brojčane ocjene“ (Turković, 1993:55). Kako bi samo opisno ocjenjivanje bilo jednostavnije potrebno je za njega osposobiti nastavnika i standardizirati svu dokumentaciju važnu za opisno ocjenjivanje (Turković, 1993). Također, operativno formulirani i konkretizirani zadaci za svako odgojno-obrazovno područje mogu doprinijeti tome (Matijević, 1983).

Što se tiče opisnog ocjenjivanja koje je izraženo riječima „odličan“, „vrlo dobar“ i slično, ono se bitno ne razlikuje od brojčanog ocjenjivanja već samo tehnički različito priopćava rezultate učenikova rada. Zanimljivije je ono opisno ocjenjivanje gdje se rezultati učenika opisuju detaljnije (Turković, 1993).

U mnogo je navrata već spomenuto koliko je važna priprema nastavnika za opisno ocjenjivanje, no ono naposljetku nosi kvalitetnije rezultate. Ne može svatko ocjenjivati, a pogotovo ne opisno s obzirom na kompleksnost zadatka. Osoba koja opisno ocjenjuje treba biti adekvatno pripremljena za to, što nastavnicima u Republici Hrvatskoj fali. Oni ni na fakultetu ne stječu kompetencije za opisno ocjenjivanje pa, ukoliko bi se opisno ocjenjivanje (samostalno, ne uz brojčano) nastojalo uvesti kod nas, mnoge bi se stvari trebale rekonstruirati. Prvenstveno na fakultetu, gdje bi se buduće nastavnike trebalo pripremiti na ulogu opisnog ocjenjivača. Potreba velike promjene zasigurno je jedan od razloga za nepostojanje samostalnog opisnog ocjenjivanja kod nas.

Pozitivna i negativna obilježja opisnog ocjenjivanja

Provedena su istraživanja pokazala kako opisno ocjenjivanje uklanja niz negativnosti brojčanog ocjenjivanja. Prethodno su navedeni rezultati istraživanja autorice Kadum-Bošnjak koji govore kako se većina nastavnika osnovnih škola slaže sa ovom tvrdnjom. Margetić (2014) tvrdi kako opisno ocjenjivanje potpomaže smanjivanju natjecateljskog raspoloženja među učenicima koje sa sobom nosi brojčano ocjenjivanje (Margetić, 2014).

Prema svim navedenim činjenicama može se zaključiti kako opisno ocjenjivanje omogućuje jedinstven pristup svakom od učenika. To je tako jer brojeva ima malo (primjerice, skala od 5 brojeva), za razliku od riječi kojih ima mnogo.

U višim razredima nastavnici rade puno manje sa učenicima nego oni u nižim razredima. Zbog toga bi kod prijelaza u više razrede opisna ocjena bila veoma korisna nastavnicima koji učenike rijetko vide više od tri puta tjedno. Opisno se ocjenjivanje, naravno, lakše i provodi u nižim razredima jer je nastavnik vezan za svoje učenike cijele četiri godine. On ih dobro poznaje pa može lakše zaključiti o njihovim osobinama i kompetencijama (Bezетки, 1957).

Turković kao dobre strane opisnog ocjenjivanja navodi sljedeće:

- preglednost i konkretnost zaključaka o razini kvantitete i kvalitete aktivnosti što omogućava nastavnicima i učenicima da spoznaju pozitivne i negativne strane svojeg rada. Ove karakteristike daju ozbiljnost i uvjerljivost opisnoj ocjeni te služe za daljnji rad i otklanjanje nedostataka koji su uočeni
- jedinstvo sintetičkog zaključka opisne ocjene omogućava pojedinačni pristup svakom od učenika te ujedno služi i za ispravke u radu i međusobno upoznavanje učenika (Turković, 1993).

Ono što isti autor navodi kao lošu stranu opisnog ocjenjivanja je činjenica da ono nije prihvaćeno u nastavnoj praksi. Razlozi tome mogu biti: smisao za razlikovanje bitnog i nebitnog, šira nastavnikova didaktičko-metodička kultura, veća odgovornost nastavnika, veći utrošak vremena i slično (Turković, 1993).

Ratković (1961) kao negativne strane opisnog ocjenjivanja navodi teškoće upisivanja opisnih ocjena vladanja učenika kod ocjenjivanja pojedinog predmeta jer smatra da se u obzir kod ocjenjivanja treba uzeti samo disciplina učenika, nerazumljivost formulacije opisnih ocjena učenika, opisne formulacije učenikovih sposobnosti napisane su na način da ne motiviraju

učenike (npr. učenik je nesnalažljiv), neke informacije nisu uključene u opisnu ocjenu već ostaju samo na zabilješkama te siromaštvo elemenata u formulaciji bilješke (Ratković, 1961).

U istraživanju autorice Šutalo Selimagić, kao što je i prije navedeno, nastavnici su navodili kako je kod nastavnika, učenika i roditelja teško izgraditi objektivan i realan stav o znanju učenika. Također, učenik često ne razumije opisnu ocjenu te ga ona ne motivira pa je, stoga, zahtjevno tražiti od njega veći trud kad ocjenu niti ne razumije. Nastavnicima je opisno ocjenjivanje zahtjevno zato što zahtijeva više kreativnosti u nastavi što ujedno znači i puno više pripremanja za nastavu i kvalitetnije sustavno praćenje učenika (Šutalo Selimagić, 2013).

Kao što vidimo, kao negativne se strane većinom navode veliki utrošak vremena i nedovoljna priprema nastavnika za opisno ocjenjivanje. Iz toga možemo zaključiti kako je na tome potrebno poraditi kako bi nastavnici bolje prihvaćali opisno ocjenjivanje. Kada bi većina njih to prihvatila i smatrala korisnim, poteškoće za uvođenje više ne bi postojale ili bi bile zastupljene u manjoj mjeri. Promjenu je potrebno započeti na fakultetima na kojima se obrazuju budući nastavnici.

Učinkovita i neučinkovita opisna povratna informacija

Povratna informacija je informacija o tome kako našim naporima idemo ka ostvarenju cilja. Opisna povratna informacija služi maksimiziranju samostalnog učenja učenika, dobivanju korisnih povratnih informacija i usmjeravanju učenika prema cilju poučavanja. Povratna informacija ne bi smjela informirati kako je netko „dobar“ ili „loš“ u odnosu na druge. Također se ne bi smjelo davati savjete učenicima prije nego dobiju povratnu informaciju o tome gdje griješi te dok sam ne pokuša uvidjeti u čemu je problem te treba biti vrijednosno neutralna (Wiggins, 2012). Povratna je informacija ponajprije namijenjena učeniku, nastavniku i roditelju, a izaziva zadovoljstvo ili nezadovoljstvo vlastitim radom. Učenicima može poslužiti kao poticaj za daljnje zalaganje, a roditelju to može biti poruka da potiče učenika na vježbanje (Matijević, 1983).

Nastavnici bi trebali na davanje povratne informacije gledati kao na središte odgojno-obrazovnog procesa no oni, nažalost, smatraju da ocjenjivanje slijedi tek nakon procesa učenja i poučavanja. Ukoliko je povratna informacija središte utoliko je učeniku dana šansa da preispita svoje znanje, poradi na onome što mu lošije ide te dobije poticaj za daljnje učenje ako je povratna informacija dobra. Čak i ako se nastavnici odluče davati pravovremene povratne informacije, većinom nisu upoznati s time kako povratna informacija izgleda, od čega bi se

trebala sastojati pa je ona često štura (dobro, loše...), a učenicima nedovoljno korisna jer ne znaju na koji način mogu poboljšati svoje rezultate (Wiggins 2004).

Povratna informacija je učinkovita ukoliko usmjerava učenika prema napretku i daje mu osjećaj vlastite učinkovitosti. Ta ga informacija mora upoznati sa time što je postigao i što bi još trebao postići u budućnosti. „Povratna informacija mora biti usmjerena prema određenim kvalitetama učenikovog rada i mora sadržavati savjet što je još potrebno unaprijediti“ (Palčić Penca, 2008:141). Naravno, prilikom davanja povratne informacije učeniku, treba izbjegavati uspoređivanje s ostalim učenicima (Palčić Penca, 2008).

Wiggins navodi karakteristike kvalitetne povratne informacije:

- odnosi se na postizanje ciljeva
- analitički opisuje postignuće
- njezin opis se odnosi na postavljene ciljeve za koje postoje opisni kriteriji
- zna se na koji će način i na osnovi čega učenik biti ocijenjen
- uvažava proces učenja i rezultate istog tog procesa
- kontinuirana je i ponuđena tijekom procesa učenja
- potiče učenike na napredak te im daje upute što i na koji način unaprijediti
- nabraja moćna područja
- pravovremena je
- omogućava učeniku praćenje vlastitog napretka (Wiggins 1998, prema Palčić Penca, 2008).

Isti autor, nadalje razlikuje učinkovitu od neučinkovite povratne informacije na sljedeći način:

UČINKOVITA POVRATNA INFORMACIJA	NEUČINKOVITA POVRATNA INFORMACIJA
Odnosi se na postizanje dogovorenih ciljeva.	Stigmatizira učenike, primjerice: »Uloži više truda!«, »Tvoje je pisanje beznadno.« i slično.
Rječita je: analitično opiše postignuće s obzirom na njegovu kompleksnost i pristupa mu s više različitih kutova.	Često je zbroj bodova, postotak ili brojka.
Opisi su ponuđeni riječima, a odnose se na postizanje ciljeva koji su opredijeljeni opisnim kriterijima.	Vrijednosno ili komparativno ponuđena: odlično, dobro, dovoljno, nedovoljno, primjerno, neprimjerno, manje uspješno... bez uvida u čimbenike na temelju čijih se iznosi jedan takav sud.
Proces ocjenjivanja je transparentan: unaprijed se zna što vrijedi i što se očekuje te na temelju čega će učenik biti ocijenjen i na koji način.	Budući da rezultat, odnosno brojka nije utemeljena, odnosno dokumentirana, proces ocjenjivanja čini se arbitraran i bespotrebno tajanstven, bez obzira na to koliko se pouzdan čini s psihometričnog vidika.
Uvažava procese i produkte.	Uvažava samo procese ili pak samo produkte.
Česta je, odnosno redovita (davanje povratne informacije tijekom procesa).	Privremen i jednokratni čin.
Učenika potiče u nastojanju da postigne napredak i prikaže mu što unaprijediti i kako.	Učenika ne potiče, već ga može čak unazaditi. Ne kaže što i kako unaprijediti.
Učenika upozorava i na njegova moćna područja.	Traži slaba mjesta i pogreške.
Pravovremena je kako bi omogućila napredak.	Kasni i ne omogućava napredak.
Omogućava učeniku da može sam ocjenjivati i pratiti svoj napredak.	Ocjenjivanje je učeniku otuđen postupak.

Tablica 5: Usporedba učinkovite i neučinkovite povratne informacije (Wiggins, 1998, prema Palčić Penca, 2008, str. 140, 141).

Iz Tablice 5 možemo iščitati karakteristike učinkovite i neučinkovite povratne informacije. Pažljivo čitajući vidimo kako se većina karakteristika učinkovite povratne informacije odnosi na opisnu ocjenu jer ona daje opširnije i relevantnije informacije negoli brojčana. Nadalje, ona je kontinuirana i dodjeljuje se tijekom cijelog procesa učenja, što je rijetko slučaj kada je riječ

o brojčanim ocjenama. Ne možemo poreći da neke pozitivne karakteristike posjeduje i brojčana ocjena, no ona posjeduje i mnoge negativne karakteristike koje se, kako mnogi stručnjaci koji rade u školi smatraju, mogu ukloniti opisnim ocjenjivanjem.

EMPIRIJSKI DIO

Cilj i zadaci istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati i usporediti stavove učitelja i nastavnika osnovne škole o opisnom ocjenjivanju te dobiti uvid u načine na koje oni opisno ocjenjuju učenike. Iz ciljeva su slijedili zadaci koji glase:

1. analizirati opisne povratne informacije iz hrvatskog jezika, matematike, likovne i glazbene kulture koje učitelji i nastavnici zapisuju u školske imenike;
2. usporediti oblik i sadržaj opisnih povratnih informacija iz hrvatskog jezika, matematike, likovne i glazbene kulture kod učitelja i nastavnika predmetne nastave.
3. ispitati u kojoj mjeri i u kojem obliku učitelji i nastavnici koriste opisnu povratnu informaciju u ocjenjivanju svojih učenika;
4. ispitati stavove učitelja i nastavnika o prednostima i nedostacima opisne povratne informacije;
5. usporediti stavove učitelja i nastavnika te stavove ovisno o spolu i godinama radnog iskustva.

Uzorak istraživanja

Uzorak na kojem je bio proveden anketni upitnik je 10 učitelja razredne i 19 nastavnika predmetne nastave jedne osnovne škole u Rijeci², a uzorak na kojem je bila provedena analiza dokumentacije je osam imenika koji se koriste za školsku godinu 2016./2017. Analizirale su se zabilješke iz hrvatskog jezika, matematike, glazbene i likovne kulture. Iz svakog se razreda analizirao po jedan imenik iz jednog razrednog odjeljenja.

Postupci i instrumenti istraživanja

Postupci koji su se koristili u ovom istraživanju jesu anketiranje učitelja i nastavnika kako bismo uvidjeli kakvi su njihovi stavovi o opisnim povratnim informacijama te analiziranje dokumentacije kako bismo dobili uvid u kvantitetu i kvalitetu opisnih povratnih informacija što ih učitelji i nastavnici predmetne nastave zapisuju u školske imenike.

² Zbog anonimnosti nastavnika ne navodi se naziv škole.

Instrumenti koji su se koristili u ovom istraživanju jesu anketni upitnik i evidencijska lista za analizu pedagoške dokumentacije. Pedagoška dokumentacija koje se analizirala jesu e-dnevnici, a analiza se provodila tijekom drugog polugodišta školske godine 2016./2017. Paralelno s time je provedeno i anketiranje učitelja i nastavnika.

PRIKAZ I INTERPRETACIJA PODATAKA

Analiza školskih imenika

Najprije će se prikazati i interpretirati rezultati analize školskih imenika i to redom iz: hrvatskog jezika, matematike, glazbene i likovne kulture. Analiza je provedena uz pomoć evidencijske liste (Prilog 3). Radi ujednačenosti analize, svaki je kriterij operacionaliziran što se može vidjeti u operacionalizaciji evidencijske liste (Prilog 4).

Nakon toga će se analizirati odgovori učitelja i nastavnika u anketnim upitnicima. U svrhu istraživanja je izrađen anketni upitnik (Prilog 5).

Rezultati analize školskih imenika iz hrvatskog jezika od 1. do 8. razreda

Analizirajući redovitost vođenja bilješki, u svih su osam imenika bilješke vođene redovito. Prisutna je barem jedna bilješka mjesečno, iako ih je većinom prisutno i više. Najmanji broj prisutnih bilješki je 13 iz čega se zaključuje da je prisutna i više nego jedna bilješka mjesečno. 44 je najveći broj prisutnih bilješki.

Što se tiče pozitivnog i negativnog formuliranja bilješki, prisutna su oba. Više od polovine bilješki je pozitivno formulirano, točnije 52,5% bilješki (npr. „*Na dopunskoj nastavi odgovarala o naglascima i izgovornim cjelinama, usvojila je osnovna znanja.*“).

Neke se bilješke odnose direktno na učenike i specifične su, iako se većinom ne odnose te su formulirane općenito i neprecizno. Kod 84% učenika su prisutne bilješke koje se odnose na učenika, a kod 99% učenika one koje se ne odnose (npr. „*Predavanje.*“), s time da se i preklapaju. Ukoliko kod jednog učenika postoje bilješke koje se odnose na njega samoga, ne mora značiti da ne postoje one koje se ne odnose na njega. Važno je za napomenuti kako je broj bilješki koje se odnose na učenika uvjerljivije manje nego broj onih koje se na njega ne odnose. Najveći broj bilješki koji se odnose na učenika kod jednog učenika je 18, dok je najveći broj onih koje se ne odnose 33. Bilješke su u svih osam razreda razumljive i nastavniku i učeniku, roditelju i ostalim subjektima koji su zainteresirani za uspjeh učenika.

Ne postoje bilješke koje imaju prognostičku funkciju, a postoje one koje imaju motivacijsku i dijagnostičku. Motivacijska (npr. „*Učenik je redovit u radu.*“) i dijagnostička se funkcija pojavljuju kod jednakog broja učenika, kod 48,5% učenika. I jedna i druga se pojavljuju kod 27% učenika, a u ostalim se slučajevima javljaju individualno.

Što se tiče sadržaja bilješki, u svim razredima prevladavaju bilješke o rezultatima pismenih (izostaje samo kod 0,5% učenika; npr. „*Pismena provjera čitanja s razumijevanjem 9/12.*“) i usmenih provjera znanja (izostaje samo kod 13% učenika) te bilješke o lektiri (izostaje samo kod 1% učenika; npr. „*Lektira: Basne.*“). Od ostalih se sadržaja povremeno pojavljuju bilješke o kvaliteti i izvršavanju domaćih zadaća (kod 77% učenika; npr. „*Redovitost pisanja domaćih zadaća.*“), kvaliteti samostalnih radova učenika (kod 45% učenika), trudu i zalaganju učenika (kod 37% učenika), aktivnom sudjelovanju učenika na nastavi (kod 36% učenika), vladanju učenika (kod 16% učenika), samostalnosti učenika u radu (kod 13% učenika; npr. „*Uz pomoć nastavnika postiže minimalne rezultate.*“), primjeni znanja i vještina učenika (kod 4% učenika), napredovanju učenika (kod 3% učenika), motivaciji (kod 2% učenika), kreativnosti učenika (kod 1% učenika). Od drugih se bilješki pojavljuju sljedeće: koncentracija (kod 16% učenika), urednost (kod 13% učenika) i odgovornost (kod 0,5% učenika; npr. „*Postao je izrazito neodgovoran.*“).

Postoje i aspekti bilješki koji se razlikuju kod nastavnika i predmetnih nastavnika. U višim su razredima osnovne škole (od 5. do 8. razreda) kod svih učenika prisutne bilješke koje se odnose i ne odnose na učenike, dok u nižim razredima (od 1. do 4. razreda) kod 15% učenika izostaju bilješke koje se odnose direktno na učenika. Nadalje, u višim razredima u svakom su razredu prisutne bilješke koje imaju motivacijsku i dijagnostičku funkciju, dok se u trećem razredu ne pojavljuje niti jedna bilješka koja ima motivacijsku funkciju. Što se tiče sadržaja bilješki postoji značajna razlika što se tiče bilješki o trudu i zalaganju koje su prisutne u izrazito malom broju u nižim razredima (kod 2% učenika), dok su u višim razredima prisutne u puno većem broju (kod 77% učenika). U nižim razredima, nadalje, kod niti jednog učenika ne postoji bilješka o kreativnosti, a isti je takav slučaj i sa bilješkama o kvaliteti samostalnih radova učenika. U višim su razredima bilješke o kvaliteti samostalnih radova prisutne kod 95% učenika. Druge se bilješke, naposljetku, razlikuju u nižim i višim razredima. Naime, u nižim razredima ne postoje ostale bilješke, dok u višim razredima postoje koncentracija, urednost i odgovornost. Bilješke o koncentraciji prisutne su kod 35%, bilješke o urednosti kod 27% i bilješke o odgovornosti kod 1% učenika viših razreda.

Više primjera bilješki možete pronaći u Prilogu 6.

Rezultati analize školskih imenika iz matematike od 1. do 8. razreda

Analizirajući redovitost vođenja bilješki, bilješke su vođene redovito u svim razredima osim u prvom i sedmom. Najmanji broj prisutnih bilješki je 7 iz čega se može zaključiti da je prisutan dovoljan broj bilješki s obzirom da su se imenici analizirali prije nego je školska godina završila. No, nije prisutna jedna bilješka mjesečno što je kriterij dovoljnog broja. 36 je najveći broj prisutnih bilješki.

Što se tiče pozitivnog i negativnog formuliranja bilješki, prisutna su oba. 32% bilješki je negativno formulirano (npr. „Bez bilježnice.“). Pozitivno je formulirano 23%, a ostale su bilješke neutralno formulirane (primjerice, bilješka glasi: „Zadaća.“).

Neke se bilješke odnose direktno na učenike i specifične su, iako se većinom ne odnose te su formulirane općenito i neprecizno. Kod 50% učenika su prisutne bilješke koje se odnose na učenika, a kod svih učenika one koje se ne odnose, s time da se i preklapaju. Ukoliko kod jednog učenika postoje bilješke koje se odnose na njega samoga, ne mora značiti da ne postoje one koje se ne odnose na njega. Važno je za napomenuti kako je broj bilješki koje se odnose na učenika uvjerljivije manje nego broj onih koje se na njega ne odnose. Najveći broj bilješki koji se odnose na učenika kod jednog učenika je 15 (npr. „Zbraja i oduzima brojeve od 1 do 5 uz pomoć“), dok je najveći broj onih koje se ne odnose 27. Bilješke su u svih osam razreda razumljive i nastavniku i učeniku, roditelju i ostalim subjektima koji su zainteresirani za uspjeh učenika.

Ne postoje bilješke koje imaju prognostičku funkciju, a postoje one koje imaju motivacijsku i dijagnostičku. Motivacijska funkcija se pojavljuje kod 18% učenika, dok se dijagnostička pojavljuje kod 19% (npr. „Zbraja i oduzima od 1 do 5 uz pomoć, nesiguran.“). I jedna i druga se pojavljuju kod 3% učenika, a u ostalim se slučajevima javljaju individualno.

Što se tiče sadržaja bilješki, u svim razredima prevladavaju bilješke o rezultatima inicijalnih (npr. „Inicijalni ispit znanja (12/21).“) i pismenih provjera znanja (izostaje samo kod 4% učenika). Od ostalih se sadržaja povremeno pojavljuju bilješke o kvaliteti i izvršavanju domaćih zadaća (kod 63% učenika), vladanju učenika (kod 17% učenika; npr. „Izrazito je savjestan.“), samostalnosti učenika u radu (kod 15% učenika), aktivnom sudjelovanju učenika na nastavi (kod 8% učenika), kvaliteti samostalnih radova učenika (kod 0,5% učenika) te trudu i zalaganju učenika (kod 0,5% učenika; npr. „Trudi se.“). Od drugih se bilješki pojavljuju sljedeće: sigurnost (kod 6% učenika), brzina (kod 3% učenika) i urednost (kod 1% učenika; npr. „Izrazito je uredan.“).

Postoje i aspekti bilješki koji se razlikuju kod nastavnika i predmetnih nastavnika. U višim razredima osnovne škole (od 5. do 8. razreda) niti kod jednog učenika nisu prisutne pozitivno formulirane bilješke, dok u nižim razredima (od 1. do 4. razreda) izostaju samo u drugom razredu. Nadalje, u višim razredima niti u jednom razredu nisu prisutne bilješke koje imaju motivacijsku funkciju. Što se tiče sadržaja bilješki postoji značajna razlika što se tiče bilješki o samostalnosti učenika u radu koje su prisutne isključivo u nižim razredima (kod 29% učenika). Ista je stvar i što se tiče bilješki o aktivnom sudjelovanju učenika u radu (kod 6% učenika). Druge se bilješke, naposljetku, razlikuju u nižim i višim razredima. Naime, u nižim razredima postoje bilješke o urednosti, sigurnosti i brzini, dok su u višim razredima prisutne samo bilješke o sigurnosti.

Više primjera bilješki možete pronaći u Prilogu 7.

Rezultati analize školskih imenika iz likovne kulture od 1. do 8. razreda

Analizirajući redovitost vođenja bilješki, bilješke su vođene redovito u trećem i četvrtom, dok u prvom, drugom, sedmom i osmom razredu nisu. Što se tiče petog i šestog razreda, kod nekih su učenika one vođene redovito dok kod drugih nisu. Najmanji broj prisutnih bilješki je 3, a 21 je onaj najveći. Što se tiče pozitivnog i negativnog formuliranja bilješki, prisutna su oba. Više od polovine bilješki je pozitivno formulirano, točnije 37% bilješki (npr. „*Vrlo dobar način vladanja crtačkim tehnikama*“). Negativno je formulirano 15%, a ostale su bilješke neutralno formulirane (primjerice, bilješka glasi: „*Linearna perspektiva s jednim očištem.*“).

Neke se bilješke odnose direktno na učenike i specifične su, iako se većinom ne odnose te su formulirane općenito i neprecizno. Kod 41% učenika su prisutne bilješke koje se odnose na učenika, a kod svih učenika one koje se ne odnose, s time da se i preklapaju. Ukoliko kod jednog učenika postoje bilješke koje se odnose na njega samoga, ne mora značiti da ne postoje one koje se ne odnose na njega. Važno je za napomenuti kako je broj bilješki koje se odnose na učenika uvjerljivije manje nego broj onih koje se na njega ne odnose. Bilješke su većinom razumljive samo nastavniku, dok su one kod 6% učenika razumljive i učeniku, roditelju i ostalim subjektima zainteresiranim za uspjeh učenika. Zanimljiva je činjenica da svi ovi učenici pohađaju prvi razred.

Ne postoje bilješke koje imaju prognostičku funkciju, a postoje one koje imaju motivacijsku i dijagnostičku. Motivacijska funkcija se pojavljuje kod 35% učenika (npr. „*Odličan, maštovit crtež.*“), dok se dijagnostička pojavljuje kod 11% („*Odsutan.*“). I jedna i druga se pojavljuju kod

6% učenika, a u ostalim se slučajevima javljaju individualno. Što se tiče sadržaja bilješki, ne postoje bilješke koje se pojavljuju u svim razredima. Od ostalih se sadržaja povremeno pojavljuju bilješke o kvaliteti samostalnih radova učenika (kod 25% učenika; npr. „*Radovi često nedovršeni*“), trudu i zalaganju učenika (kod 25% učenika), primjeni znanja i vještina učenika (kod 16% učenika; npr. „*Boje raspoznaje i primjenjuje odlično.*“), kreativnosti učenika (kod 14% učenika), vladanju učenika (kod 7% učenika; npr. „*Ne nosi pribor.*“), samostalnosti učenika u radu (kod 1% učenika) te napredovanju učenika (kod 0,5% učenika). Od drugih se bilješki pojavljuju sljedeće: estetski izgled rada (kod 10% učenika; npr. „*Odlična estetska kvaliteta rada.*“), zainteresiranost (kod 4% učenika), urednost (kod 3% učenika) te preciznost (kod 2% učenika).

Postoje i aspekti bilješki koji se razlikuju kod nastavnika i predmetnih nastavnika. Što se tiče količine bilješki, u višim razredima (od 5. do 8. razreda) ne postoji ni jedan razred u kojem je kod svih učenika prisutno količinsko dovoljno bilješki. Nadalje, što se tiče razumljivosti bilješke, jedino u prvom razredu kod određenog broja učenika postoje bilješke koje su razumljive nastavniku, učeniku, roditelju i ostalim subjektima zainteresiranim za uspjeh učenika. U ostalim su slučajevima one razumljive isključivo nastavniku. Što se tiče sadržaja bilješki isključivo se u četvrtom razredu pojavljuju bilješke o samostalnosti učenika u radu, dok se bilješka o napredovanju pojavljuje isključivo u šestom razredu. Nadalje, bilješke o primjeni znanja i vještina učenika, bilješke o estetsko izgledu rada, bilješke o preciznosti, bilješke o zainteresiranosti te bilješke o kvaliteti samostalnih radova učenika se pojavljuju isključivo u nižim razredima. Bilješke se o urednosti, suprotno tome, pojavljuju isključivo u višim razredima.

Više primjera bilješki možete pronaći u Prilogu 8.

Rezultati analize školskih imenika iz glazbene kulture od 1. do 8. razreda

Analizirajući redovitost vođenja bilješki, bilješke su vođene redovito u četvrtom, dok u prvom, i sedmom razredu nisu. Što se tiče ostalih razreda, kod nekih su učenika one vođene redovito dok kod drugih nisu. Najmanji broj prisutnih bilješki je 2, a 16 je onaj najveći. Što se tiče pozitivnog i negativnog formuliranja bilješki, prisutna su oba. 42% bilješki je negativno formulirano (npr. „*Otišla sa sata.*“), pozitivno je formulirano 32%, a ostale su bilješke neutralno formulirane (primjerice, bilješka glasi: „*Nastup u Domu za starije i nemoćne.*“).

Neke se bilješke odnose direktno na učenike i specifične su, iako se većinom ne odnose te su formulirane općenito i neprecizno (npr. „*Programna i apsolutna glazbala.*“). Kod 64% učenika su prisutne bilješke koje se odnose na učenika, a kod svih učenika one koje se ne odnose, s time da se i preklapaju. Ukoliko kod jednog učenika postoje bilješke koje se odnose na njega samoga, ne mora značiti da ne postoje one koje se ne odnose na njega. Važno je za napomenuti kako je broj bilješki koje se odnose na učenika uvjerljivije manje nego broj onih koje se na njega ne odnose. Najveći broj bilješki koji se odnose na učenika kod jednog učenika je 8, dok je najveći broj onih koje se ne odnose 16. U svim su razredima bilješke razumljive nastavniku, učeniku, roditelju i ostalim subjektima zainteresiranim za uspjeh učenika.

Ne postoje bilješke koje imaju prognostičku funkciju, a postoje one koje imaju motivacijsku i dijagnostičku. Motivacijska funkcija se pojavljuje kod 29% učenika (npr. „*Učenik je točno izveo ritam na udaraljicama*“), dok se dijagnostička pojavljuje kod 24%. I jedna i druga se pojavljuju kod 5% učenika, a u ostalim se slučajevima javljaju individualno.

Što se tiče sadržaja bilješki, ne postoje bilješke koje se pojavljuju u svim razredima. Od ostalih se sadržaja povremeno pojavljuju bilješke o kvaliteti samostalnih radova učenika (kod 80% učenika), rezultatima usmenih provjera znanja (kod 35% učenika), aktivnom sudjelovanju učenika na nastavi (kod 29% učenika; npr. „*Aktivan na satu.*“), kvaliteti i izvršavanju domaćih zadaća (kod 27% učenika), vladanju učenika (kod 24% učenika), trudu i zalaganju učenika (kod 20% učenika; npr. „*Potrebno više truda.*“), o rezultatima pismenih provjera znanja (kod 3% učenika), samostalnosti učenika u radu (kod 0,5% učenika) i motivaciji učenika (kod 0,5% učenika; npr. „*Nedovoljno motiviran.*“). Od drugih se bilješki pojavljuju sljedeće: pjevanje (kod 32% učenika; npr. „*Pjevanje na satu.*“), sviranje (kod 14% učenika), sigurnost (kod 7% učenika), koncentracija (kod 7% učenika), brzopletost (kod 1% učenika), ples (0,5% učenika; npr. „*Nastup u Domu za starije i nemoćne- Kantrida (ples).*“) te urednost (kod 0,5% učenika).

Ono što se razlikuje u bilješkama razrednih i predmetnih nastavnika jesu samo druge bilješke. Naime, bilješka o brzopletosti pojavljuje se samo u nižim razredima, i to prvom razredu. Također, bilješke se o sviranju pojavljuju samo u trećem razredu. Suprotno tome, bilješka se o plesu pojavljuje samo u višim razredima, i to u petom razredu. Bilješka se o sigurnosti, pak, pojavljuje samo u sedmom razredu.

Više primjera bilješki možete pronaći u Prilogu 9.

Usporedba bilješki u školskim imenicima između bilješki iz hrvatskog jezika, matematike, likovne kulture i glazbene kulture od 1. do 8. razreda

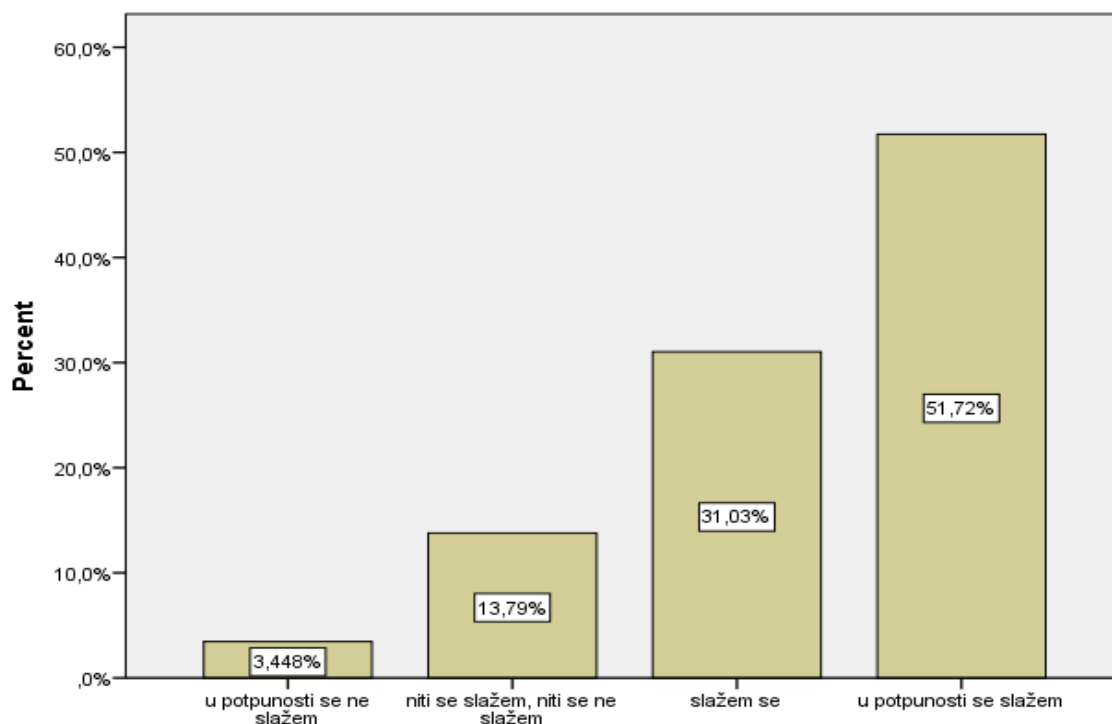
Uspoređujući redovitost vođenja bilješki prema predmetima, ustanovljeno je kako su bilješke vođene redovito u svim razredima jedino kod hrvatskog jezika, dok su u ostalim predmetima redovito vođene samo u nekim razredima. Što se tiče pozitivno i negativno formuliranih bilješki, kod svih su predmeta u svim razredima prisutna oba oblika formuliranja. Ono što se razlikuje je njihova učestalost. Naime, u hrvatskom jeziku i likovnoj kulturi više je bilješki formulirano pozitivno, dok je u matematici u glazbenoj kulturi obrnuto. Ostatak čine one bilješke za koje nije moguće odrediti jednu li formulirane pozitivno ili negativno poput bilješke: „Zadaća“. U svim predmetima, nadalje, prevladavaju bilješke koje se ne odnose direktno na učenika. Što se tiče hrvatskog jezika, matematike i glazbene kulture, sve su bilješke razumljive nastavnicima, učenicima, roditeljima i ostalim subjektima zainteresiranim za uspjeh učenika. U likovnoj se, pak, kulturi, u nekim slučajevima pojavljuju i one koje su razumljive isključivo nastavniku. Niti jedna zapisana bilješka nema prognostičku funkciju, dok se one koje imaju motivacijsku i dijagnostičku pojavljuju. Kod hrvatskog se jezika one pojavljuju u podjednakom broju, u matematici prevladavaju bilješke sa dijagnostičkom funkcijom, dok u likovnoj i glazbenoj kulturi prevladavaju one bilješke sa motivacijskom funkcijom.

Što se tiče sadržaja bilješki, jedine vrste bilješki koje se javljaju u svim predmetima jesu: bilješke o trudu i zalaganju učenika. bilješke o samostalnim radovima učenika, bilješke o vladanju učenika te bilješke o samostalnosti učenika u radu. U svakom se predmetu pojavljuju određene bilješke koje su specifične samo za taj predmet. Bilješke o urednosti su jedine od ostalih bilješki koje se pojavljuju u svim predmetima.

Rezultati anketnih upitnika

Stavovi učitelja i nastavnika o obliku u kojem koriste opisnu povratnu informaciju u ocjenjivanju svojih učenika

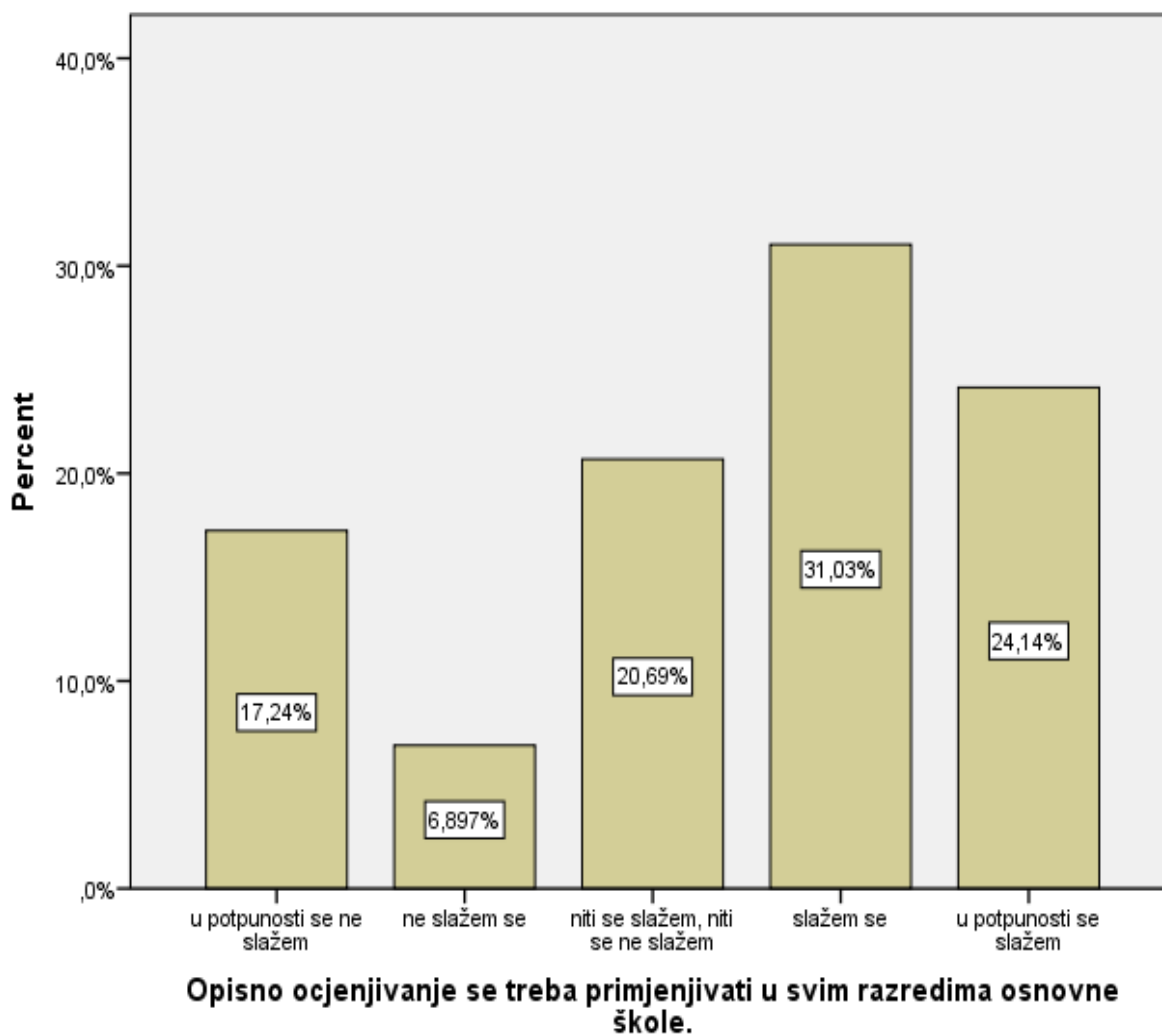
Rezultati su pokazali da se 41,38% ispitanika ne slaže sa tvrdnjom da učenike treba ocjenjivati isključivo opisno, dok se 27,59% uopće ne slaže s time, 24,14% se niti ne slaže niti slaže te se 6,9% slaže. Vidljivo je kako 68,97% ispitanika iznosi neslaganje sa ovom tvrdnjom. Razlozi tome mogu biti različiti. Opisno ocjenjivanje zasigurno oduzima puno više vremena i iziskuje više truda, što mogu biti razlozi ovakvih odgovora ispitanika. Odgovore na tvrdnju da je brojčanu ocjenu uvijek potrebno nadopuniti opisnom možete vidjeti u sljedećem grafikonu:



U osnovnoj školi brojčanu je ocjenu uvijek potrebno nadopuniti opisnom povratnom informacijom (kombinacija brojčanog i opisnog ocjenjivanja)

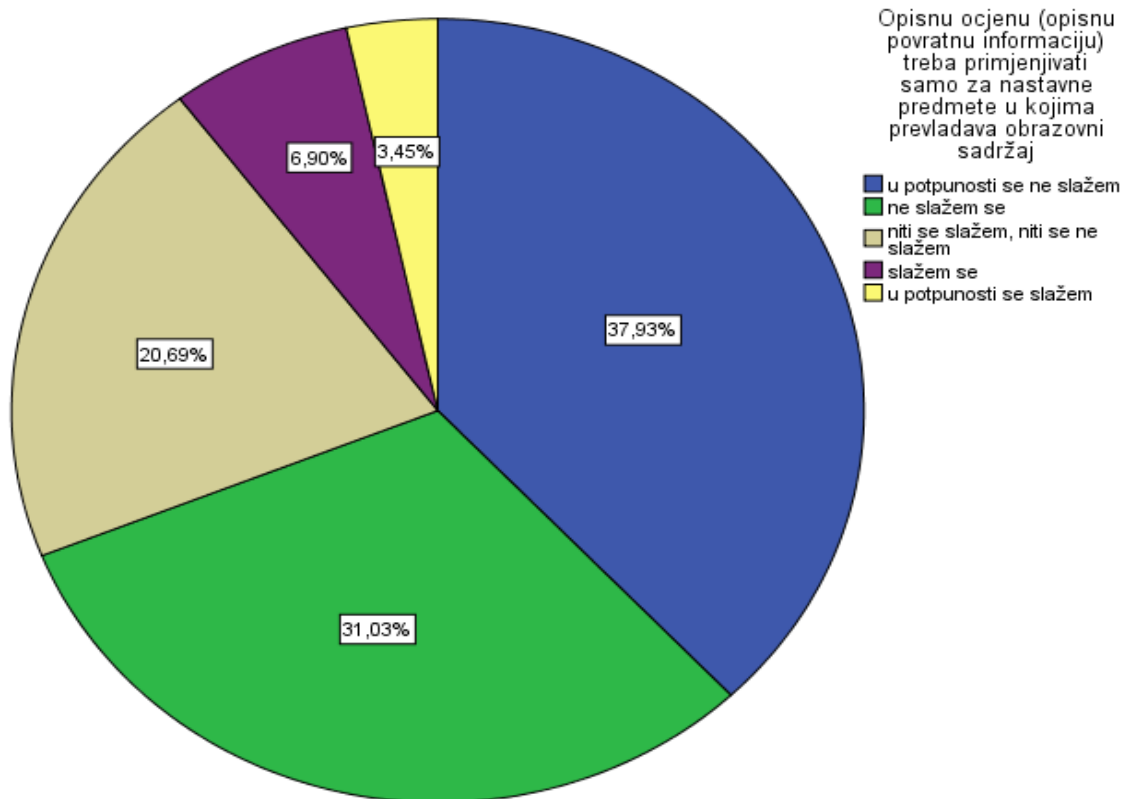
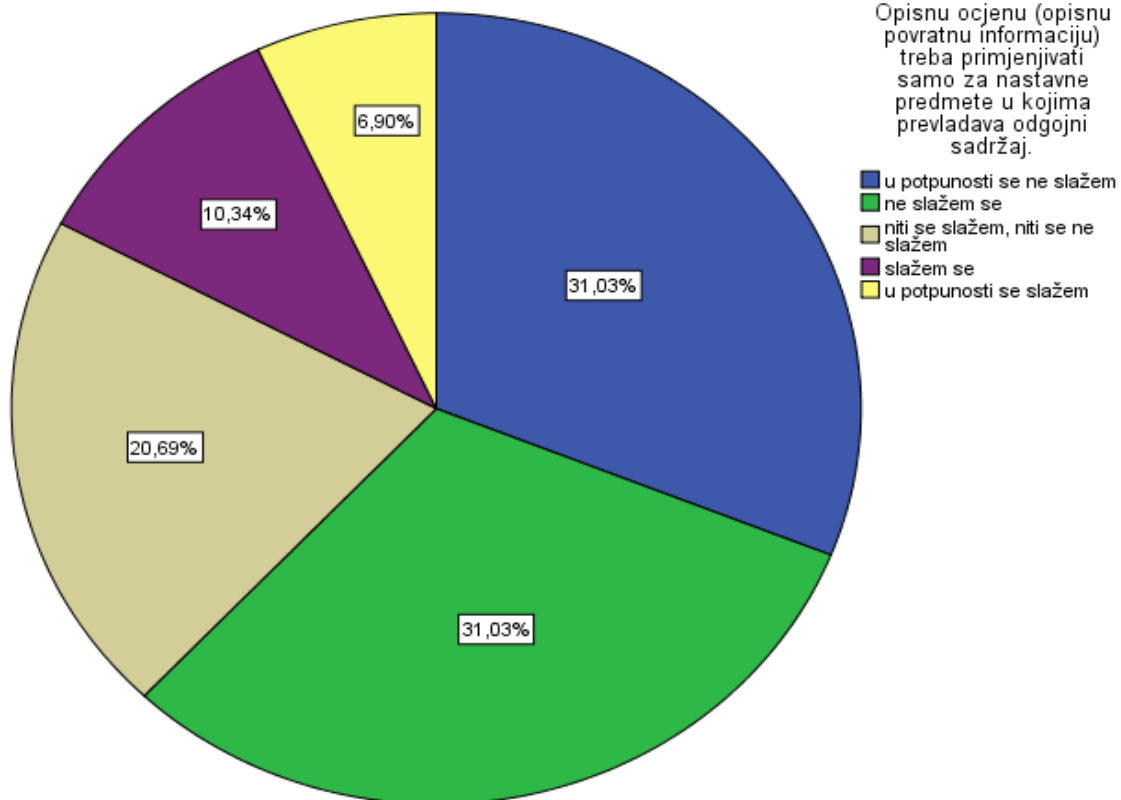
Zanimljiva je činjenica ispitanici smatraju veoma korisnim ocjenjivati i brojčano i opisno, dok na prethodno pitanje odgovaraju kako se ne slažu isključivo sa opisnim ocjenjivanjem. Opisno ocjenjivanje nadopunjuje brojčano, a može reći puno više o učeniku. Zaista je veliko pitanje zbog čega se ispitanici ne slažu isključivo sa opisnim ocjenjivanjem već im je uz to potrebna i brojčana ocjena.

Nadalje, 27,59% ispitanika se u potpunosti slaže sa tvrdnjom da je potrebno opisno ocjenjivati od 1. do 4. razreda osnovne škole, 24,14% se s time slaže, 20,69% se niti ne slaže, niti slaže, 6,9% se s time ne slaže, dok se 20,69% u potpunosti ne slaže. Za razliku od slaganja s potrebom opisnog ocjenjivanja od 1. do 4. razreda osnovne škole, ispitanici se ne slažu u tolikoj mjeri sa istom potrebom od 5. do 8. razreda. Naime, čak 24,14% ispitanika se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom. Nadalje, 13,79% se ne slaže s njom, 20,69% se niti ne slaže, niti slaže, 31,03% se slaže, a 10,34% se s njom slaže u potpunosti. Moguće je da ispitanici smatraju da su brojčane ocjene u višim razredima potrebnije zbog njihove selektivne funkcije. Naime, brojčane se ocjene gledaju kod upisa u srednju školu što može biti razlog ovakvih odgovora ispitanika. Odgovore na tvrdnju treba li opisno ocjenjivanje primjenjivati u svim razredima osnovne škole možete iščitati iz sljedećeg grafikona:



Zanimljiva je činjenica da se gotovo 30% ispitanika ne slaže sa primjenom isključivo opisnog ocjenjivanja, dok se u ovoj tvrdnji većinom slažu sa potrebom opisnog ocjenjivanja u svim razredima osnovne škole. Odgovori na ove dvije tvrdnje su gotovo kontradiktorne.

Usporedbu slaganja između tvrdnje da se opisnom ocjenom trebaju ocjenjivati samo predmeti u kojima prevladava odgojni i one da se trebaju ocjenjivati samo predmeti u kojima prevladava obrazovni sadržaj možete vidjeti u nastavku:



Možemo zaključiti kako se ispitanici većinom ne slažu niti sa jednom od ovih dviju tvrdnji.

Što se tiče tvrdnje da se opisno ocjenjivanje treba primjenjivati samo za izborne predmete, ispitanici su iskazali izrazito neslaganje s njom. Naime, 34,48% ispitanika se u potpunosti ne slaže i 41,38% se ne slaže. Onih koji se niti ne slažu, niti slažu ima 13,79%. Samo se 3,45% ispitanika s tvrdnjom slaže, a 6,88%e slaže u potpunosti.

Rezultati su istraživanja, nadalje, pokazali izrazito slaganje sa tvrdnjom da se opisna ocjena treba primjenjivati za sve predmete. 44,83% ispitanika se sa tvrdnjom slaže u potpunosti, 31,03% se s njom slaže, 17,24% se niti ne slaže, niti slaže, dok se 6,896% u potpunosti ne slaže. Upravo zbog ovih rezultata ne začuđuje činjenica da se ispitanici većinom ne slažu sa tvrdnjom da se opisna ocjena na treba primjenjivati niti za jedan predmet. Čak 72,41% ispitanika se s tvrdnjom u potpunosti ne slaže, 10,34% se ne slaže, 10,34% ne niti slaže, niti ne slaže, a slaganje i potpuno slaganje su iskazani kod jednakog broja ispitanika (3,448%).

Vidljivo je kako ispitanici opisno ocjenjivanje smatraju vrlo korisnim zbog čega se iskazuje potreba za njegovim uvođenjem. Za to će trebati mnogo truda, no po njihovim odgovorima možemo zaključiti da su oni na to spremni.

Što se tiče potrebe za svakodnevnim vođenjem bilješki o postignućima učenja kao uvjet za kvalitetno opisno ocjenjivanje, nije bilo oscilacija u slaganju i neslaganju. Naime, s time se u potpunosti ne slaže 10,34% ispitanika, ne slaže 17,24%, niti se ne slaže, niti se slaže njih 24,24%, slaže se 27,59% i u potpunosti se slaže 20,69% ispitanika.

Što se tiče namjene bilješki ispitanika, iz rezultata je vidljivo da im one koriste kao pomoć pri zaključivanju ocjena i pri praćenju napredovanja učenika te kao pomoć u praćenju napredovanja učenika s teškoćama u razvoju i darovitih učenika i kao informacije za roditelje učenika. Niti jedan ispitanik se u potpunosti ne slaže sa korisnošću bilješki za sve navedene tvrdnje. 45% ispitanika se u potpunosti slažu sa tvrdnjom da im bilješke koriste kao pomoć pri zaključivanju ocjena, 59% ih se u potpunosti slaže sa tvrdnjama da im bilješke koriste kao pomoć pri praćenju napredovanja učenika, da im bilješke koriste kao pomoć u praćenju napredovanja učenika s teškoćama u razvoju i darovitih učenika te da u rubriku bilješki zapisuju informacije koje su korisne za roditelje učenika.

Prema odgovorima ispitanika se može zaključiti da opisnu ocjenu smatraju vrlo korisnom bilo za njih same, učenika, ostale zaposlenike škole ili roditelje. Samo jedan ispitanik se u potpunosti ne slaže sa tvrdnjom da je opisna povratna informacija korisna učeniku, dok kod ostalih tvrdnji nije prisutno potpuno neslaganje. Što se tiče korisnosti za njih same, 59% ispitanika se u potpunosti slaže da su im korisne. U istom se postotku u potpunosti slažu sa korisnošću opisne

povratne informacije učeniku i roditeljima, dok se sa korisnošću za ostale zaposlenike u školi 34% ispitanika slaže u potpunosti.

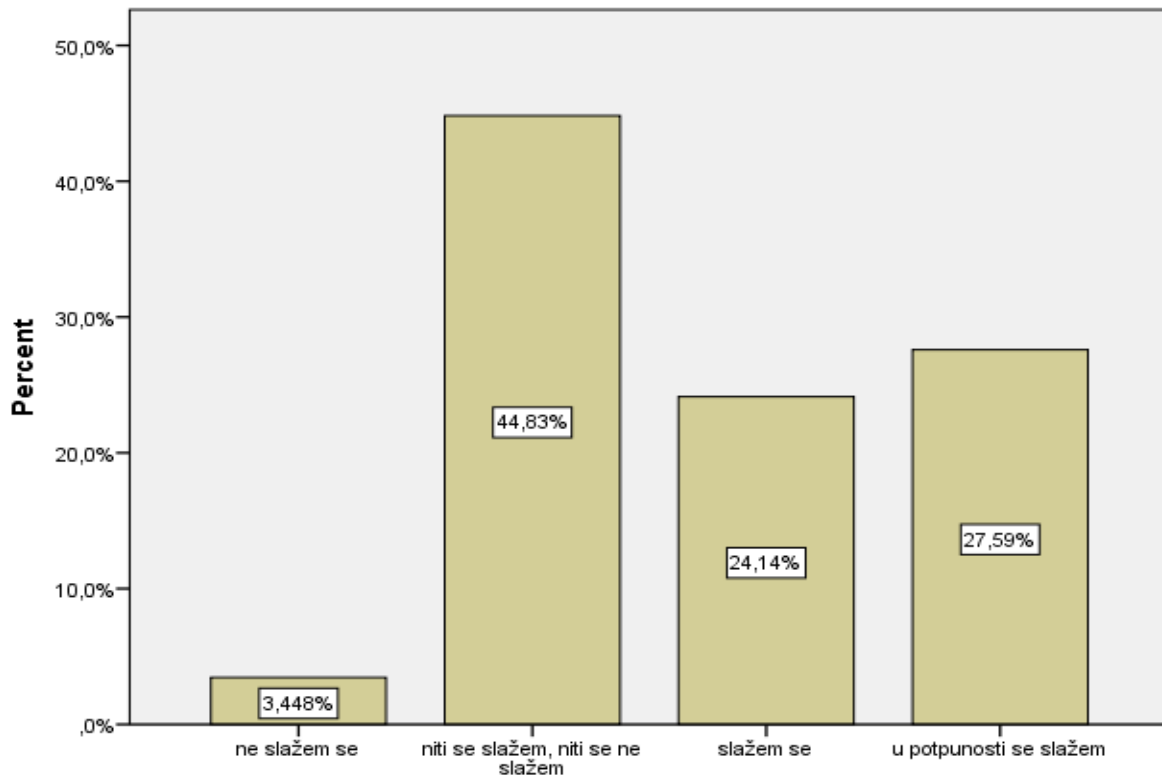
Vidljivo je da ispitanici uviđaju korisnost opisne povratne informacije za sve subjekte odgojno-obrazovnog procesa. Ovakve povratne informacije daju kompletniju sliku o učeniku, što su ispitanici izgleda shvatili.

Ispitanici su izrazili veliko slaganje sa tvrdnjom da opisnu ocjenu uvijek treba prezentirati učeniku. Više od polovice ispitanika se u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom (51,72%), nešto manje ih se slaže (27,59%), još manje ih se niti ne slaže, niti slaže (13,79%), a najmanje ih se ne slaže (6,897%). Zaista je važno prezentirati učeniku budući da će on na taj način najbolje znati što treba ispraviti, a gdje se ističe. Vidljivo je kako ispitanici to shvaćaju.

Prema odgovorima ispitanika možemo uvidjeti da postoje razni problemi sa kojima se susreću prilikom opisnog ocjenjivanja. Najveći im problem predstavlja nedostatak vremena, dok im najmanji problem predstavlja nedostatak prostora u rubrikama za bilješke i nedovoljna kompetentnost. Naime, 35% ispitanika se u potpunosti slaže sa tvrdnjom da im je najveći problem nedostatak vremena. 38% ispitanika se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da im je najveći problem nedostatak prostora u rubrikama bilješki, dok se 35% njih u potpunosti ne slaže sa tvrdnjom da im je najveći problem njihova nedovoljna kompetentnost. Opisne povratne informacije, dakako, oduzimaju puno više vremena nastavnicima negoli upisivanje isključivo brojke. Ne čude, stoga, njihovi odgovori koji ukazuju na nedostatak vremena kao njihov najveći problem i prepreka za davanje opisnim povratnih informacija.

Što se tiče problema konkretizacije bilješki kako bi bile jasne, precizne i specifične za svakog učenika u prosjeku se niti se slažu, niti slažu s tvrdnjom. Naime, 35% ispitanika se niti ne slaže, niti slaže sa tom tvrdnjom.

Sa tvrdnjom da se smatraju dovoljno kompetentnih za opisno ocjenjivanje u potpunosti se slaže 35% ispitanika, dok se 55% njih slaže. Nadalje, 31% ispitanika se spremno dodatno usavršavati kako bi bili kompetentniji za opisno ocjenjivanje te se 28% njih slaže. Na tvrdnju da škola u kojoj rade pruža veliku podršku i mogućnost usavršavanja za primjenu opisnog ocjenjivanja ispitanici odgovaraju sljedeće:



Škola u kojoj radim pruža veliku podršku i mogućnost usavršavanja za primjenu opisnog ocjenjivanja (opisnih povratnih informacija).

Iz grafa se može iščitati kako se veliki broj ispitanika (27,59%) u potpunosti slaže sa tvrdnjom da škola u kojoj rade pruža podršku za opisno ocjenjivanje, dok je broj onih koji se u potpunosti ne slažu iznimno malen (3,45%). Ovakve postotke možemo povezati i sa prethodnom tvrdnjom. Ispitanici su se vjerojatno spremni dodatno usavršavati jer im škola u kojoj rade pruža podršku za to. Upravo zbog toga ne čude ovakvi postoci.

Za 35% ispitanika opisna ocjena ima veću informativnu funkciju nego brojčana, 41% se u potpunosti slaže da ima veću motivacijsku i dijagnostičku funkciju, 38% se u potpunosti slaže da ima veću prognostičku funkciju, 24% se u potpunosti slaže da ima veću selektivnu i promotivnu funkciju. Niti jedan se ispitanik u potpunosti ne slaže niti sa jednom od tvrdnji vezanom uz funkcije ocjene. Ispitanici smatraju da opisna ocjena ima sve veće funkcije nego brojčana. Čudi činjenica da smatraju da opisna ocjena ima veću selektivnu funkciju obzirom da se brojčana ocjena koristi u selektivne svrhe na svim razinama obrazovanja, kako u srednjoj školi, tako i na fakultetu.

Sa tvrdnjom da je u rubriku bilješki potrebno kontinuirano zapisivati informacije o primjeni znanja i vještina učenika u potpunosti se slaže 72% ispitanika, 59% ih se u potpunosti slaže da je potrebno zapisivati informacije o napredovanju, trudu i zalaganju učenika, rezultatima usmenih provjera i vladanju učenika. Nadalje, 55% ih se u potpunosti slaže da je potrebno zapisivati informacije o samostalnim radovima učenika. 52% ispitanika se u potpunosti slaže

sa tvrdnjama da je važno zapisivati informacije o aktivnom sudjelovanju, motivaciji, kreativnosti i kvaliteti i izvršavanju domaćih zadaća učenika. Zatim slijedi tvrdnja o potrebi zapisivanja informacija o rezultatima pismenih provjera znanja s kojom se u potpunosti slaže 48% ispitanika. Na kraju su tvrdnje o potrebi zapisivanja informacija o samostalnosti i rezultatima inicijalne provjere znanje s kojima se 45% ispitanika u potpunosti slaže. Vidljivo je da su iznimno veliki postoci slaganja sa svim tvrdnjama što se tiče informacija koje treba zapisivati. Dakle, ispitanici u većini slučajeva smatraju da je u rubriku bilješki potrebno zapisivati sve informacije povezane za učenikovu ličnost, a ne samo one koje se vezuju uz obrazovni dio.

Stavovi učitelja i nastavnika o prednostima i nedostacima opisne povratne informacije

Nakon pitanja zatvorenog tipa u upitniku, slijedila su tri pitanja otvorenog tipa. U prvome se pitanju htjelo ispitati koje su prednosti opisnog ocjenjivanja. Ispitanici su navodili sljedeće:

- manjak stresa kod učenika
- svakom se djetetu može afirmativno reći u čemu je dobro, a na čemu bi još trebao poraditi
- daje informacije o cjelokupnoj ličnosti djeteta
- korisne su svima (roditeljima, učenicima...)
- objektivnija je nego brojčana
- smanjuje natjecanje među djecom
- više motivira nego brojčana ocjena
- bolja upućenost u ostvarenje postavljenih ishoda
- pružaju veću šansu za ispravak negativnih ocjena

Sljedeće se, pak, pitanje, vezivalo uz nedostatke opisnog ocjenjivanja te su ispitanici navodili sljedeće nedostatke:

- oduzima previše vremena
- subjektivno je
- potreban veći trud nastavnika
- premalo mjesta u rubrikama bilješki
- nedovoljna kompetentnost učitelja i nastavnika
- nedostatak konkretnih kriterija za ocjenjivanje
- nema učinka na djecu
- neprecizno je

Vidljivo je kako neki od ispitanika opisno ocjenjivanje smatraju objektivnim, dok ga drugi smatraju subjektivnim. Naime, važno je napomenuti kako nisu isti ispitanici napisali i jedno i drugi. Dakako, mišljenja ljudi se mogu razlikovati pa se tako i razlikuju mišljenja ispitanika o objektivnosti opisne ocjene. Ista se stvar ponavlja što se tiče kompetentnosti. Naime, ispitanici su većinom smatrali sebe dovoljno kompetentnima za opisno ocjenjivanje, no vidimo kako u nedostacima opisnog ocjenjivanja navode upravo nedovoljnu kompetentnost. Te kontradiktorne informacije ne dolaze od istih ispitanika.

Posljednjim se pitanjem se htjelo doznati s kojim se to izazovima ispitanici susreću prilikom kreiranja opisne povratne informacije za pojedinog učenika. Navodili su sljedeće:

- iziskuje više posla jer ne postoje dva učenika kojima se može upisati ista opisna ocjena
- iziskuje poseban oprez pri pisanju, treba vrlo pažljivo formulirati bilješke kako bi one bile svima jasne
- treba uvažavati sve aspekte u kojima se evaluacija događa
- teško je ocijeniti na ovaj način učenike s teškoćama u razvoju
- ponekad je teško pronaći prave riječi
- teško je imati objektivni stav o znanju učenika

Relevantna literatura na temu opisnog ocjenjivanja te provedena istraživanja na tu temu mogu se povezati sa rezultatima ovog istraživanja. Turković (1993) navodi kako se opisnom ocjenom ocjenjuje cjelokupna ličnost učenika, Matijević (2005) govori kako je ovakva ocjena korisna svima što se može povezati sa odgovorima ispitanika ovog istraživanja. Što se tiče nedostataka, Turković (1993) smatra nedostatak vremena najvećim nedostatkom, kao i nedostatak kriterija, dok Šutalo Selimagić (2013) navodi kako je potrebno puno truda od strane nastavnika. Ratković (1961), naime, navodi kako opisna ocjena nema utjecaja na djecu. Ovakve se informacije također mogu povezati sa odgovorima ispitanika. Provedena istraživanja se slažu sa rezultatima ovih istraživanja koje je provela Kadum-Bošnjak 2013. godine, nastavnici su glavnim nedostacima opisnog ocjenjivanja smatrali nedostatak vremena i nedovoljnu kompetentnost nastavnika, s čime se slažu i rezultati istraživanja Šutalo Selimagić iz 2013. Sa ovim se rezultatima slažu i rezultati istraživanja opisani u ovom radu.

Usporedba stavova učitelja i nastavnika te stavova ovisno o spolu i godinama radnog iskustva
Uspoređujući odgovore učitelja i nastavnika, došlo je do neslaganja u sljedećim odgovorima:

1. Kada je riječ o potrebi primjene opisnog ocjenjivanja od 1. do 4. razreda osnovne škole, 40% učitelja se u potpunosti slaže sa tom tvrdnjom, dok se 22% nastavnika u potpunosti slaže s njom.
2. Što se tiče tvrdnje da opisno ocjenjivanje treba primjenjivati samo za izborne nastavne predmete, 20% učitelja se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom, dok se 44% nastavnika u potpunosti ne slaže.
3. Dok se 50% učitelja u potpunosti slaže s tvrdnjom da su spremni dodatno se usavršavati kako bi bili kompetentniji za opisno ocjenjivanje, s istom se tvrdnjom u potpunosti slaže 17% nastavnika.
4. 50% učitelja se u potpunosti slažu da škola u kojoj rade pruža veliku podršku i mogućnost usavršavanja za primjenu opisnog ocjenjivanja, a sa istom se tvrdnjom u potpunosti slaže 11% nastavnika.
5. Što se tiče tvrdnje da opisna ocjena ima veću selektivnu funkciju nego brojana, 30% učitelja se niti ne slaže, niti slaže s tvrdnjom, dok se 56% nastavnika s istom tvrdnjom niti slaže, niti ne slaže.

Što se tiče ostalih pitanja, ne postoje značajna odstupanja u odgovorima između učitelja i nastavnika.

Što se tiče druge tvrdnje, moguće je da se manje učitelja slaže s njom budući da djeca od 1. do 4. razreda imaju manje izbornih predmeta.

Što se, pak, tiče četvrte tvrdnje, moguće je da su rezultati takvi zbog činjenice da su u nižim razredima očekuje više opisnih ocjena budući da se djeca još razvijaju. Sa svojim povratnim informacijama učitelji mogu uvelike utjecati na njihov razvoj. Također oni provode puno više vremena s djecom za razliku od nastavnika zbog čega mogu bolje upoznati učenikovu cjelokupnu ličnost te dati relevantnije informacije upravo o tome.

S obzirom na odgovore prema godinama radnog iskustva uspoređivali su se odgovori ispitanika koji imaju manje od 20 godina radnog iskustva (u nastavku: mlađi ispitanici) i onih koji imaju 20 godina i više (u nastavku: stariji ispitanici). Ovako oskudna podjela napravljena je iz razloga što detaljnija nije moguća zbog premalog broja ispitanika u određenim kategorijama. Naime, većina ispitanika ima ili do 5 godina radnog iskustva, ili preko 25 pa se drugačija diferencijacija nije mogla napraviti.

Pronađeno je odstupanje u sljedećoj tvrdnji:

1. 38% se mlađih ispitanika u potpunosti slaže sa tvrdnjom da je za kvalitetno opisno ocjenjivanje potrebno svakodnevno voditi bilješke o postignućima učenika, dok se sa istim u potpunosti slaže 0,7% starijih ispitanika.

S obzirom da stariji ispitanici imaju više godina radnog iskustva, razlog ovakvom rezultatu može ležati upravo u toj činjenici. Naime, stariji ispitanici imaju puno više prakse zbog čega ne smatraju važnim zapisivati sve, već neke stvari mogu pamtiti i imaju puno više iskustva u nošenju sa raznim situacijama. Mlađim pak, ispitanicima, bilješke o svemu mogu pomoći u nošenju sa novim situacijama u kojima se nađu. Na taj će način oni steći iskustvo pa će kasnije manje zapisivati, već se se znati bolje snaći u raznim situacijama.

Usporedba prema spolu se nije radila iz razloga što je uzorak takav da ona ne bi imala smisla. Naime, svega 14% (N=4) ispitanika je muškoga spola.

ZAKLJUČAK

Brojčane ocjene koje se koriste u današnjim školama imaju brojne nedostatke koji bi se mogli umanjiti uvođenjem opisnog ocjenjivanja. I kombinacija brojčanog i opisnog bi bila adekvatnija negoli isključivo brojčano ocjenjivanje. Brojčana ocjena ne može zahvatiti određene aspekte učenikove ličnosti koji su itekako važni za njegovo učenje i napredovanje.

Istraživanje bilješki u školskim imenicima je pokazalo kako se bilješke redovito vode samo iz hrvatskog jezika, a one su i najbrojnije. Svakako je potrebno poraditi na redovitosti vođenja za dobrobit učenika. Ono što najviše zabrinjava jest podatak da se većina bilješki ne odnose direktno na učenika, već su općenite. Takve su, primjerice, bilješke o pisanim i usmenim provjerama učenika gdje je upisan samo broj bodova i ocjena. Utvrđeno je da se opisne povratne informacije koje su zajedničke svim predmetima odnose na aspekte učenikove ličnosti koji nije znanje. Naime, to su bilješke o trudu i zalaganju, bilješke o samostalnim radovima učenika, bilješke o vladanju učenika, bilješke o samostalnosti učenika u radu i bilješke o urednosti. Iz toga se može zaključiti da je opisna povratna informacija daleko korisnija za opisivanje razvoja učenikove ličnosti, dok se brojčana uglavnom koristi za informiranje o krajnjem rezultatu učenika.

Rezultati anketnog upitnika potvrdili su važnost opisnog ocjenjivanja, što je potvrđeno i ostalim istraživanjima kao i teorijskim promišljanjima koja su zastupljena u relevantnoj literaturi. Učitelji razredne i nastavnici predmetne nastave davanje opisnih povratnih informacija smatraju zaista potrebnim u ocjenjivanju učenika osnovne škole. Isto tako, navode više njegovih prednosti negoli nedostataka. U literaturi, također, možemo pronaći navođenje takvih prednosti i nedostataka. Nadalje, smatraju važnim zapisivati bilješke o cjelokupnom učeničkom ponašanju, znanju i napredovanju. Ispitanici se u većini slučajeva smatraju kompetentnima za opisno ocjenjivanje, no spremni su se i usavršavati u budućnosti kako bi poboljšali svoje kompetencije. Također su se pokazale određene razlike obzirom da činjenicu predaju li ispitanici u razrednoj ili predmetnoj nastavi te po godinama radnog iskustva.

SAŽETAK

Rad se bavi opisnim ocjenjivanjem u osnovnim školama, a sastoji od teorijskog i empirijskog dijela jer se provelo istraživanje kako bi se ono povezalo sa teorijom o opisnom ocjenjivanju. U teorijskom se dijelu, na početku, iznose i objašnjavaju općenite informacije o ocjenjivanju učeničkih postignuća. Taj se dio sastoji od informacija o ocjenjivanju, modelima ocjenjivanja, ocjenama i njihovim funkcijama. U nastavku se objašnjava povijesni razvoj ocjenjivanja nakon čega se navode detaljnije informacije o opisnom ocjenjivanju i opisnim ocjenama, pripremi za opisno ocjenjivanje, prednostima i nedostacima opisnog ocjenjivanja te učinkovitoj i neučinkovitoj povratnoj informaciji uopće. U skladu s teorijom, u jednoj je riječkoj osnovnoj školi provedeno istraživanje čiji je cilj bio ispitati i usporediti stavove nastavnika i predmetnih nastavnika osnovne škole o opisnom ocjenjivanju te dobiti uvid u načine na koje oni opisno ocjenjuju učenike. Kako bi se taj cilj ostvario, provedeno je anketiranje na uzorku od 29 učitelja i nastavnika te su, isto tako, analizirani imenici od prvog do osmog razreda (po jedno odjeljenje iz svakog razreda). U imenicima su analizirane bilješke vođene u rubrikama za bilješke iz hrvatskog jezika, matematike, likovne i glazbene kulture. Rezultati analize pedagoške dokumentacije su pokazali da postoje razlike između bilješki ovisno o predmetu o kojem je riječ, ali su dokazane i razlike između bilješki koje u rubriku zapisuju učitelji i nastavnici. Rezultati anketnog upitnika su ukazali na iznimnu važnost zastupljenosti opisnih povratnih informacija u ocjenjivanju učenika osnovne škole, kao i na svjesnost nastavnika razredne i nastavnika predmetne nastave o njegovoj važnosti. Dokazane su, također, i razlike u mišljenjima onih koji predaju u razrednoj i predmetnoj nastavi, kao i po godinama radnog iskustva.

Ključne riječi: opisno ocjenjivanje; prednosti i nedostaci opisnog ocjenjivanja; analiza školskih imenika; stavovi učitelja i nastavnika o opisnom ocjenjivanju

POPIS LITERATURE

1. Cjelovita kurikularna reforma. Dostupno na http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&view=category&id=503&Itemid=627, pristupljeno 23.12.2016.
2. Biasiol-Babić, R. (2009). Evaluation and assessment with a special reference to handicapped pupils integrated in the regular educational system. *Metodički obzori*, 4, 207-219. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/>, pristupljeno 23.12.2016.
3. Buljubašić Kuzmanović, V. i sur. (2010). Stavovi nastavnika o ocjenjivanju. *Život i škola*, 56(24), 183-199. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/>, pristupljeno 23.12.2016.
4. Gojkov, G. (1997). *Dokimologija*. Viša škola za obrazovanje vaspitača u Vršcu: Vršac.
5. Grgin, T. (1986). *Školska dokimologija*. Školska knjiga: Zagreb.
6. Inglich, B.H. i English, A.C. (1972). *Obuhvatni rečnik psiholoških i psihoanalitičkih pojmova*. Savremena administracija: Beograd.
7. Kadum-Bošnjak, S. (2007). Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje učenika u nastavi. *Metodički obzori*, 2(4), 35-51. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/>, pristupljeno 23.12.2016.
8. Kadum-Bošnjak, S. (2013). *Dokimologija u primarnom obrazovanju*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli: Pula.
9. Kyriacou, C. (1995). *Temeljna nastavna umijeća*. Educa: Zagreb.
10. Lavrnja, I. (1998). Poglavlja iz didaktike. Pedagoški fakultet: Rijeka.
11. Marović, Ž. (2004). Ocjenjivanje učeničkog napretka. *Kateheza*, 26(1), 35-56. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/>, pristupljeno 23.12.2016.
12. Matijević, M. (1983). *Praćenje i opisno ocjenjivanje učenika u razrednoj nastavi*. Zavod za prosvjetno-pedagošku služu SR Hrvatske: Zagreb.
13. Matijević, M. (1993). *Priručnik za ravnatelje*. Znamen: Zagreb.
14. Matijević, M. (2004). *Ocjenjivanje u osnovnoj školi*. Tipex: Zagreb.
15. Matijević, M. (2005). Evaluacija u odgoju i obrazovanju. *Pedagogijska istraživanja*, 2(2), 279-297. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/>, pristupljeno 23.12.2016.
16. Matijević, M. (2006). Ocjenjivanje u finskoj obveznoj školi. *Odgojne znanosti*, 8(2), 469-495. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/>, pristupljeno 23.12.2016.
17. Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Educa: Zagreb.

18. Pravilnik o načinima, postupcima i elementima evaluacije učenika u osnovnoj i srednjoj školi. Dostupno na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_09_112_2973.html, pristupljeno 23.12.2016.
19. Palčić Penca, M. (2008). Utjecaj provjeravanja i ocjenjivanja znanja na učenje. *Život i škola*, 54(19), 137-148. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/>, pristupljeno 23.12.2016.
20. Strugar, V. (ur) (2002). *Koncepcija promjena odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj*. Ministarstvo prosvjete i sporta: Zagreb.
21. Šutalo Selimagić, R. (2013). Deskriptori učeničkih postignuća u nastavi materinjeg jezika i književnosti od I. do V. razreda devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini. *Školski vjesnik*, 62(4), 521- 540. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/>, pristupljeno 23.12.2016.
22. Turković, I. (1993). *Praćenje, evaluacija i ocjenjivanje učenika u praktičnoj nastavi*. Mardid: Zagreb.
23. Vrcelj, S. (1996). *Kontinuitet u vrednovanju učenikova uspjeha*. Pedagoški fakultet: Rijeka.
24. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Dostupno na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2789.html, pristupljeno 25.1.2017.
25. Wiggins, G. (2004). Assesment as Feedback. Dostupno na <http://education.jhu.edu/PD/newhorizons/strategies/topics/Assessment%20Alternative/wiggins.htm>, pristupljeno 10.2.2017.
26. Wiggins, G. (2012). Seven Keys to Effective Feedback. Dostupno na <http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/sept12/vol70/num01/Seven-Keys-to-Effective-Feedback.aspx>, pristupljeno 8.2.2017.

PRILOZI

Prilog 1. Primjer afirmativnog praćenja učenika primarnog obrazovanja (Kadum-Bošnjak, 2013).

ZA SVE NASTAVNE PREDMETE	
<p>U radu je uredan, samostalan i aktivan. Posebno zainteresiran za nastavne sadržaje. Uočava bitno od nebitnog. Ocjena ga potiče u radu. Svoja znanja proširuje čitanjem dodatne literature.</p>	<p>Na satu je zainteresiran. Samostalno se služi udžbenikom. Nastavne sadržaje uči redovito. Uspješno izvodi praktične radove. Motiviran je za rad u nastavi. Pokazuje napredak u radu.</p>
HRVATSKI JEZIK	
<p><i>Čitanje:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -primjerenom brzinom, -veoma izražajno, -pazi na rečenične znakove, -napredovao u brzini čitanja, -ne ispušta slova, -uočljiv napredak u tehnici čitanja. <p>Kraće tekstove čita primjerenom brzinom, uz uočavanje osnovne poruke teksta. Čita brzo, ali ne razumije pročitano. Često se javlja za čitanje. Sporo čita, ali razumije pročitano. Čita brzo i točno, i razumije pročitano. Pročitani tekst razumije.</p>	<p><i>Prepričavanje:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -zanimljivo i sadržajno bogato -sadržaj prepričava dobro -dobro se izražava -lijepo oblikuje rečenice <p>Treba pomoć u usmenom izražavanju. Od zadanih riječi uspješno slaže rečenice. Uz pomoć može ispričati vlastiti događaj. Rado prepričava priče. Pročitani tekst uspješno je u stanju prepričati.</p>
<p><i>Pisanje:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -u prepisivanju teksta točan, -primjenjuje pravopisna pravila, -pravila pisanja velikog slova u cijelosti koristiti, -pravilno piše (pravi razliku u pisanju) slova: <i>č, ć; dž, đ; ije, je.</i> - piše uredno, lijepo i čitko, -slova su pravilno oblikovana. <p>Naučio je što je rečenica kao cjelina.</p>	<p>„Čuje“ početne glasove ali ne i završne. I kod naučenog gradiva, zbog nesigurnosti griješi. U izgovoru zapaža glasovnu razliku: <i>č, ć; dž, đ; ije, je.</i> Uspješno piše riječi prema diktatu. Samostalno piše jednosložne, dvosložne i višesložne riječi.</p>

<p>U sastavku rečenice su povezane u cjelinu.</p> <p>Naučio je sva obrađena slova.</p> <p>Precizno i uredno piše velika i mala tiskana i pisana slova u crtovlje pisanke.</p> <p>Od zadanih slova uspješno sastavlja riječi.</p> <p>Samostalno sastavlja i piše kratke rečenice.</p> <p>Sintetizira riječi slovkajući.</p> <p>Sintetizira riječ odjednom, kao cjelinu.</p>	<p>Piše sporo jer je nesiguran, pa stalno provjerava napisano.</p> <p>U pisanju izostavlja poneko slovo.</p> <p>Piše čitko primjerenom brzinom.</p> <p>U stanju je analizirati samo kratke riječi.</p> <p>Poznaje i uspješno primjenjuje interpunkcijske znakove.</p> <p>Prepoznaje interpunkcijske znakove ali ih pri pisanju ne koristi.</p>
MATEMATIKA	
<p>Brojeve piše uredno, pravilno i čitko.</p> <p>Uspoređuje točno, brzo, sigurno, uz pomoć.</p> <p>Matematička pravila zna i u radu ih primjenjuje.</p> <p>Uočava bitno.</p> <p>Siguran je i brz pri izvođenju računskih operacija.</p> <p>Uspješno primjenjuje pravilo redoslijeda izvođenja računskih radnji.</p> <p>Zainteresiran za matematičke sadržaje.</p> <p>Geometrijske figure (likove) crta pravilno.</p> <p>Zainteresiran i pažljiv kod vježbanja i ponavljanja.</p>	<p>Samostalno rješava matematičke zadatke.</p> <p>Zadatak rješava točno, uspješno, brzo, uz pomoć, s velikim teškoćama, djelomično točno, lako.</p> <p>Zadatak je u stanju samostalno analizirati.</p> <p>Zahtjevnije zadatke rješava samo uz pomoć.</p> <p>Domaće zadaće piše redovito i samostalno.</p> <p>U pisanju domaćih zadataka potrebna je pomoć.</p> <p>Uključuje se u dopunsku nastavu.</p> <p>Potrebno je više vježbe kod kuće.</p> <p>Sudjeluje u natjecanjima iz matematike.</p>
PRIRODA I DRUŠTVO	
<p>Uočava promjene u prirodi.</p> <p>Samostalno zaključuje o promjenama u prirodi.</p> <p>Pokazuje sklonost za praćenje prirodnih pojava.</p> <p>Samostalno prati prirodne pojave i bilježi zapaženo.</p> <p>Zapaža i shvaća promjene u prirodi.</p>	<p>Orijentacija u prostoru i vremenu mu je dobra.</p> <p>Uočava promjene u društvu.</p> <p>Gradivo uči s razumijevanjem i u stanju je uočiti uzročno-posljedičnu vezu.</p> <p>Ističe se u nastavi prirode i društva.</p> <p>Poznaje prometna pravila i pridržava ih se.</p>
GLAZBENA KULTURA	
<p>Pjesme pamti lako i brzo.</p> <p>Redovito uči tekstove pjesama.</p> <p>Uporan u svladavanju melodije.</p> <p>Uspješno usvaja melodiju pjesme.</p> <p>Zna tekstove svih obrađenih pjesmica.</p> <p>Lako pamti tekstove i melodije pjesama.</p>	<p>Pjeva netočno ali ritmički dobro.</p> <p>Uz više vježbe mogao bi puno ljepše pjevati.</p> <p>Ističe se lijepim glasom.</p> <p>U pjevanju se veoma trudi.</p> <p>Lako prepoznaje kompozicije.</p>

<p>Razvijeno glazbeno pamćenje. Pjeva čistim tonovima. Pjeva sigurno i ritmički točno.</p>	<p>Zainteresiraniji pri obradi novih pjesama i/ili pri ponavljanju istih. Lako prepoznaje instrument po obliku i zvuku. Udaraljka sigurno ritmički prati pjesmu.</p>
LIKOVNA KULTURA	
<p>Dobro se izražava crtom (linijom). Siguran u bojanju. U radu je samostalan. Bojom i linijom se lijepo izražava. Izražavanje crtom je bolje od oblikovanja u prostoru. Radovi su uredni, odlikuju se bogatstvom detalja. Racionalno koristi prostor u crtanju i slikanju. Najuspješniji je u akvarel-tehnici.</p>	<p>Pokazuje smisao za likovno izražavanje. Dobro uočava odnose proporcija. Dobro uočava pokrete likova. S lakoćom ostvaruje likovne motive. Oblikovanje u prostoru je sigurno i bogato detaljima. Ističe se likovnom maštovitošću i kombinatorikom. Redovito nosi pribor za likovnu kulturu.</p>
TJELESNA I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	
<p><i>Zdravstveno-higijenske navike:</i> -primjerene, dobre, djelomično razvijene, zadovoljavajuće, razvijene, potrebno njegovati</p> <p><i>Metodička znanja:</i> Primjerena, iznad prosjeka, dobra, zadovoljavajuća, trebala bi biti bolje svladana, primjerena dobi učenika</p>	<p><i>Motorička dostignuća:</i> Dobra, iznad prosjeka, u granicama prosječnosti, zadovoljavajuća, pokazuje napredak</p> <p><i>Interes:</i> Veliki interes, stalno aktivan, ima razvijen osjećaj za kolektiv, poštuje pravila igre, dosljedan u pravilima, razvijena radna disciplina, uporan i ustrajan u radu, redovito nosi opremu, spreman za pomoć i suradnju</p>

Prilog 2. Opisno ocjenjivanje matematike u petom razredu u Finskoj (Matijević, 2006).

	OBJAŠNJENJE ZNAČENJA
10	svi rezultati ispita su izvrsni
9	neznatno bolji rezultati u odnosu na razinu 8
8	razina opisana kao zadovoljavajuća u službenom državnom kurikulumu
7	neznatne manjkavosti u odnosu na razinu 8
6	prosječne ocjene svih ispita oko 6
5	prosječne ocjene za sve ispite oko ocjene 5
4	veoma rijetko, slabi rezultati, problemi s ponašanjem i sl.

Opis dobrih osobina i rezultata na kraju petog razreda u matematici za ocjenu osam (8):

Mišljenje i marljivost

- Učenik će pokazati razumijevanje koncepata u vezi s matematikom, upotrebljavajući ih pri rješavanju problema i prikazujući ih u različitim prigodama uz pomoć instrumenata, slika, simbola, riječi, brojeva ili dijagrama;
- Pokušati svjesno usmjeriti svoju pozornost pri promatranju; moći uspješno prenositi svoja zapažanja i mišljenje u različitim oblicima– prilikom djelovanja, govorenja, pisanja ili prilikom uporabe simbola;
- Znati kako zorno prikazati realni svijet i fenomene matematički, oslanjajući se na uspoređivanje, klasificiranje, organiziranje, konstruiranje ili modeliranje;
- Znati kako, na temelju zadanih ili izabranih kriterija, grupirati ili klasificirati, razlikujući između kvalitativnih i kvantitativnih svojstava, te opisivati skupine stvari i objekata, iznoseći istinite ili neistinite propozicije o njima;
- Znati kako prezentirati matematičke probleme u novom obliku; moći će interpretirati jednostavne tekstove, ilustracije ili događaje te izraditi plan za rješavanje problema.

Brojevi i računanje

- Učenici će razumjeti decimalni sustav i pojam decimalnih razlomaka;

- Razumjeti pojam negativnog broja i razlomka te ih biti u stanju prezentirati u različitim oblicima;
- Znati kako prezentirati računanje pismeno i usmeno, te znati odnos između različitih izračunavanja;
- Moći unaprijed procijeniti rezultat, te poslije, kad je zadatak riješen, vrednovati rješenje;
- Znati kako prikazati u obliku formule, nastaviti brojevne nizove i prikazati povezanost.

Geometrija

- Učenici će znati kako oblikovati likove, slijedeći zadane instrukcije; također će moći opisivati jednostavnije geometrijske likove, a bit će im bliske strukture oblikovane na konceptu planiranog lika;
- Prepoznati sličnosti; prepoznati likove koji su simetrični u odnosu na crtu;
- Razumjeti načela mjerenja te kako izraziti neku veličinu u jedinicama mjerenja;
- Znati kako izračunati opseg kvadrata i trokuta.

Obrada podataka, statistika i vjerojatnost

- Učenici će znati kako prikupljati podatke, organizirati ih, klasificirati i statistički ih prezentirati;
- Znati kako čitati jednostavne tabele i dijagrame;
- Znati kako, i alternativno, objasniti brojne različite događaje, i prosuditi što je nemoguće ili što pouzdano moguće

Prilog 3. Evidencijska lista za analizu dokumentacije

EVIDENCIJSKA LISTA ZA ANALIZU PEDAGOŠKE DOKUMENTACIJE

RAZRED: _____

PREDMET: _____.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
...t vođenja bilješki																							
...t dovoljno bilješki																							
...t nedovoljno bilješki																							
...t formuliranje bilješke																							
...t formulirane bilješke																							
...t direktno odnose na učenika																							
...t ne odnose direktno na učenika																							
...t ost bilješke nastavniku																							
...t ost bilješke učeniku, roditelju i ostalim zainteresiranim za uspjeh učenika																							
...t neprecizne bilješke																							
...t i precizne bilješke																							
...t ska funkcija bilješke																							
...t čka funkcija bilješke																							
...t ska funkcija bilješke																							
...t rezultatima inicijalne provjere znanja																							
...t rezultatima pismenih provjera znanja																							
...t rezultatima usmenih provjera znanja																							
...t napredovanju učenika																							
...t samostalnosti učenika u radu																							
...t aktivnom sudjelovanju učenika na																							
...t motivaciji učenika																							
...t trudu i zalaganju učenika																							
...t primjeni znanja i vještina učenika																							
...t kreativnosti učenika																							
...t kvaliteti samostalnih radova učenika																							
...t kvaliteti i izvršavanju domaćih zadaća																							
...t vladanju učenika																							

OPERACIONALIZACIJA EVIDENCIJSKE LISTE ZA ANALIZU PEDAGOŠKE DOKUMENTACIJE

KOLIČINA	
Redovitost vođenja bilješki	1 bilješka mjesečno
Količinski dovoljno bilješki	minimalno 10 bilješki godišnje
Količinski nedovoljno bilješki	manje od 10 bilješki godišnje
KONSTRUKCIJA	
Pozitivno formulirane bilješke	napisana u pozitivnom svjetlu
Negativno formulirane bilješke	napisana u negativnom svjetlu
Bilješke se direktno odnose na učenika	Informacije o učenikovom ponašanju, napredovanju, učenju i dr. Bilješke su usmjerene na samog učenika.
Bilješke se ne odnose na učenika direktno	informacije koje se ne odnose direktno na samog učenika (datum pisane provjere, posljednju cjelinu koja se usmeno provjeravala, broj ostvarenih / broj mogućih bodova na pisanoj provjeri, teme i rezultate samostalnih, seminarskih i drugih radova učenika...)
JASNOĆA I RAZUMLJIVOST	
Razumljivost bilješke nastavniku	korištenje pojmova, kratica i sl. koje su razumljive samo nastavniku
Razumljivost bilješke učeniku, roditelju i ostalim subjektima zainteresiranim za uspjeh učenika	korištenje jasnih riječi kod formulacije bilješke na način da ju razumiju učenik, roditelji, drugi učitelji/nastavnici, stručni suradnici, ravnatelj...
SPECIFIČNOST	
Općenite i neprecizne bilješke	ne odnose se na pojedine specifičnosti samog učenika nego su vrlo općenito napisane
Specifične i precizne bilješke	nisu općenito formulirane nego precizno ukazuju na specifičnosti u napredovanju učenika
FUNKCIJA	
Motivacijska funkcija bilješke	motivira učenika na daljnji rad i trud
Dijagnostička funkcija bilješke	dijagnosticira određenu poteškoću ili problem
Prognostička funkcija bilješke	prognozira daljnje učenje i razvoj učenika
SELEKTIVNOST I SADRŽAJ	
Bilješka o rezultatima inicijalne provjere znanja	bodovi i uspjeh
Bilješka o rezultatima pismenih provjera znanja	bodovi i uspjeh
Bilješka o rezultatima usmenih provjera znanja	bodovi i uspjeh
Bilješka o napredovanju učenika	informacije o tome napreduje li učenik ili ne (sadržaj, način i tempo...)
Bilješka o samostalnosti učenika u radu	učenik je samostalan/nesamostalan učenik radi bez pomoći/uz pomoć nastavnika
Bilješka o aktivnom sudjelovanju na nastavi	učenik se javlja za odgovaranje, aktivno doprinosi nastavi

Bilješka o motivaciji učenika	motiviranost/nemotiviranost
Bilješka o trudu i zalaganju učenika	učenik se trudi/ne trudi zalaže/ne zalaže za rad
Bilješka o primjeni znanja i vještina učenika	primjenjuje stečeno znanje (primjeri...)
Bilješka o kreativnosti učenika	kreativan/nekreativan u radu, koristi/ne koristi kreativne načine rješavanja problema
Bilješka o kvaliteti samostalnih radova učenika	projekti, dnevници, referati i sl.
Bilješka o kvaliteti i izvršavanju domaćih zadaća	izvršava/ne izvršava ih redovito, kvalitetno/nekvalitetno ih izvršava, potpuno/nepotpuno ih izvršava
Bilješka o vladanju učenika	odnos prema radu, prema drugim učenicima, prema učiteljima/nastavnicima/drugim djelatnicima, prema školskoj imovini te društvenom i prirodnom okruženju
DRUGO	

ANKETNI UPITNIK

Poštovani nastavnici!

Zovem se Mia Veljačić i studentica sam završne godine preddiplomskog studija pedagogije na Filozofskom fakultetu u Rijeci.

U svrhu izrade završnog rada na temu *Stavovi nastavnika o opisnom ocjenjivanju u osnovnoj školi* (mentor: doc. dr. sc. Siniša Kušić) provodim istraživanje kojim nastojim ispitati Vaše stavove o opisnom ocjenjivanju u osnovnoj školi.

Molim Vas da na postavljena pitanja odgovarate iskreno kako bi rezultati istraživanja bili što vjerodostojniji. Upitnik je anoniman, a Vaši će se odgovori koristiti isključivo za potrebe izrade završnog rada i ni u koje druge svrhe. Za ispunjavanje upitnika bit će vam potrebno 10-15 minuta.

Zahvaljujem na suradnji!

Spol (zaokružite)	M	Ž
Upišite godine radnog iskustva		
Radim kao (zaokružite)	1) učitelj u razrednoj nastavi	2) nastavnik u predmetnoj nastavi
Upišite predmet koji predajete (ukoliko ste nastavnik predmetne nastave)		

U sljedećem dijelu molim Vas da na skali od 1 do 5 procijenite u kojoj mjeri se slažete sa navedenim tvrdnjama

(1- u potpunosti se ne slažem; 2- ne slažem se; 3- niti se slažem, niti se ne slažem;
4- slažem se; 5- u potpunosti se slažem)

1. Učenike u osnovnoj školi treba ocjenjivati isključivo brojačno.	1	2	3	4	5
2. U osnovnoj školi brojačno je ocjenu uvijek potrebno nadopuniti opisnom povratnom informacijom (kombinacija brojačnog i opisnog ocjenjivanja).	1	2	3	4	5
3. Opisno ocjenjivanje se treba primjenjivati od 1. do 4. razreda osnovne škole.	1	2	3	4	5
4. Opisno ocjenjivanje se treba primjenjivati od 5. do 8. razreda osnovne škole.	1	2	3	4	5
5. Opisno ocjenjivanje se treba primjenjivati u svim razredima osnovne škole.	1	2	3	4	5

6. Opisnu ocjenu (opisnu povratnu informaciju) treba primjenjivati samo za nastavne predmete u kojima prevladava odgojni sadržaj.	1 2 3 4 5
7. Opisnu ocjenu (opisnu povratnu informaciju) treba primjenjivati samo za nastavne predmete u kojima prevladava obrazovni sadržaj.	1 2 3 4 5
8. Opisnu ocjenu (opisnu povratnu informaciju) treba primjenjivati samo za izborne nastavne predmete.	1 2 3 4 5
9. Opisnu ocjenu (opisnu povratnu informaciju) treba primjenjivati za sve nastavne predmete.	1 2 3 4 5
10. Opisnu ocjenu (opisnu povratnu informaciju) ne treba primjenjivati niti za jedan nastavni predmet.	1 2 3 4 5
11. Za kvalitetno opisno ocjenjivanje (opisnu povratnu informaciju) potrebno je svakodnevno voditi bilješke o postignućima učenika.	1 2 3 4 5
12. Informacije koje upisujete u rubriku bilješki koristite kao pomoć pri zaključivanju ocjena.	1 2 3 4 5
13. Informacije koje upisujete u rubriku bilješki koristite pri praćenju napredovanja učenika.	1 2 3 4 5
14. Informacije koje upisujete u rubriku bilješki koristite kao pomoć u praćenju napredovanja učenika s teškoćama u razvoju i darovitih učenika.	1 2 3 4 5
15. Informacije koje upisujete u rubriku bilješki koristite kao informacije za roditelje učenika.	1 2 3 4 5
16. Opisna ocjena (opisna povratna informacija) korisna je za mene kao nastavnika.	1 2 3 4 5
17. Opisna ocjena (opisna povratna informacija) korisna je za samog učenika.	1 2 3 4 5
18. Opisna ocjena (opisna povratna informacija) korisna je za ostale zaposlenike u školi (ostali učitelji/nastavnici, razrednici, stručni suradnici, ravnatelj...).	1 2 3 4 5
19. Opisna ocjena (opisna povratna informacija) korisna je za roditelje učenika.	1 2 3 4 5
20. Opisnu ocjenu (opisnu povratnu informaciju) uvijek je potrebno prezentirati učeniku.	1 2 3 4 5
21. Smatram se kompetentnim za opisno ocjenjivanje (davanje opisnih povratnih informacija).	1 2 3 4 5
22. Veliki problem kod opisnog ocjenjivanja mi predstavlja nedostatak vremena.	1 2 3 4 5
23. Veliki problem kod opisnog ocjenjivanja mi predstavlja nedostatak prostora u rubrikama imenika.	1 2 3 4 5
24. Veliki problem kod opisnog ocjenjivanja mi predstavlja konkretizacija bilješki kako bi bile jasne, precizne i specifične za svakog učenika.	1 2 3 4 5
25. Veliki problem kod opisnog ocjenjivanja mi predstavlja nedovoljna kompetentnost.	1 2 3 4 5
26. Spreman sam dodatno se usavršavati kako bih bio kompetentniji za opisno ocjenjivanje (pružanje opisnih povratnih informacija).	1 2 3 4 5
27. Škola u kojoj radim pruža veliku podršku i mogućnost usavršavanja za primjenu opisnog ocjenjivanja (opisnih povratnih informacija).	1 2 3 4 5

Opisna ocjena (opisna povratna informacija) ima:

veću informativnu funkciju u odnosu na brojčanu ocjenu	1 2 3 4 5
veću motivacijsku funkciju u odnosu na brojčanu ocjenu	1 2 3 4 5
veću dijagnostičku funkciju u odnosu na brojčanu ocjenu	1 2 3 4 5

veću prognostičku funkciju u odnosu na brojčanu ocjenu	1 2 3 4 5
veću selektivnu funkciju u odnosu na brojčanu ocjenu	1 2 3 4 5
veću promotivnu funkciju u odnosu na brojčanu ocjenu	1 2 3 4 5

U rubriku bilješki važno je kontinuirano zapisivati specifične informacije o:

napredovanju učenika	1 2 3 4 5
samostalnosti učenika u radu	1 2 3 4 5
aktivnom sudjelovanju učenika na nastavi	1 2 3 4 5
motivaciji učenika	1 2 3 4 5
trudu i zalaganju učenika	1 2 3 4 5
primjeni znanja i vještina učenika	1 2 3 4 5
kreativnosti učenika	1 2 3 4 5
kvaliteti samostalnih radova učenika	1 2 3 4 5
kvaliteti i izvršavanju domaćih zadaća	1 2 3 4 5
rezultatima inicijalne provjere	1 2 3 4 5
rezultatima usmenih provjera znanja	1 2 3 4 5
rezultatima pismenih provjera znanja	1 2 3 4 5
vladanju učenika (<i>odnos prema radu, prema drugim učenicima, prema učiteljima/nastavnicima/drugim djelatnicima, prema školskoj imovini te društvenom i prirodnom okruženju</i>)	1 2 3 4 5

Napišite i ukratko obrazložite koje su, prema Vašem mišljenju, PREDNOSTI opisnog ocjenjivanja.

Napišite i ukratko obrazložite koji su, prema Vašem mišljenju, NEDOSTACI opisnog ocjenjivanja.

Navedite i ukratko obrazložite s kojim se izazovima susrećete u procesu kreiranja opisne povratne informacije za pojedinog učenika.

Ukoliko ste zainteresirani za rezultate istraživanja, molim Vas da mi se javite na adresu e-pošte:
miaveljadic@yahoo.com

Zahvaljujem Vam na pomoći i sudjelovanju u istraživanju

Prilog 6. Primjeri opisnih povratnih informacija u rubrikama bilješki iz hrvatskog jezika

POZITIVNO FORMULIRANA BILJEŠKA	Na dopunskoj nastavi odgovarala o naglascima i izgovornim cjelinama, usvojila je osnovna znanja. (7. razred)
NEGATIVNO FORMULIRANA BILJEŠKA	Nije napisao lektiru. (3. razred)
BILJEŠKA KOJA SE ODNOSI DIREKTNO NA UČENIKA	Ispričao se 18.10. (7. razred)
BILJEŠKA KOJE SE NE ODNOSI DIREKTNO NA UČENIKA	Predavanje. (7. razred)
MOTIVACIJSKA FUNKCIJA BILJEŠKE	Učenik je redovit u radu. (6. razred)
DIJAGNOSTIČKA FUNKCIJA BILJEŠKE	Tjednima nije spreman i odgađa odgovaranje. (7. razred)
BILJEŠKA O REZULTATIMA INICIJALNE PROVJERE ZNANJA	Inicijalna provjera 34/35. (3. razred)
BILJEŠKA O REZULTATIMA PISMENIH PROVJERA ZNANJA	Pismena provjera čitanja s razumijevanjem 9/12. (6. razred)
BILJEŠKA O REZULTATIMA USMENIH PROVJERA ZNANJA	Recitiranje pjesme „Val“. (5. razred)
BILJEŠKA O NAPREDOVANJU UČENIKA	Vidno napreduje. (4. razred)
BILJEŠKA O SAMOSTALNOSTI UČENIKA U RADU	Uz pomoć nastavnika postiže minimalne rezultate. (8. razred)
BILJEŠKA O AKTIVNOM SUDJELOVANJU UČENIKA U RADU	Aktivno sudjeluje u raspravama i psihološki analizira likove iz književnih tekstova. (7. razred)
BILJEŠKA O TRUDU I ZALAGANJU UČENIKA	Učenik se trudi. (8. razred)
BILJEŠKA O PRIMJENI ZNANJA I VJEŠTINA UČENIKA	Dokazuje lakoću u primjeni znanja. (7. razred)
BILJEŠKA O KVALITETI SAMOSTALNIH RADOVA UČENIKA	G. Krklec: Srebrna cesta- samostalni rad- 0/29. (7. razred)
BILJEŠKA O KVALITETI I IZVRŠAVANJU DOMAĆIH ZADAĆA	Redovitost pisanja domaćih zadaća. (6. razred)
BILJEŠKA O VLADANJU UČENIKA	Trudi se redovito izvršavati postavljene zadatke. (8. razred)
LEKTIRA	Lektira: Basne. (3. razred)

KONCENTRACIJA	Na nastavi je pažljiv. (6. razred)
UREDOST	Više pažnje posvetiti urednosti i oblikovanju slova. (6. razred)
ODGOVORNOST	Postao je izrazito neodgovoran. (7. razred)

Prilog 7. Primjeri opisnih povratnih informacija u rubrikama bilješki iz matematike

POZITIVNO FORMULIRANA BILJEŠKE	Izrazito je temeljit. (1. razred)
NEGATIVNO FORMULIRANA BILJEŠKE	Bez bilježnice. (7. razred)
BILJEŠKA KOJA SE ODNOSI DIREKTNO NA UČENIKA	Zbraja i oduzima brojeve od 1 do 5 uz pomoć. (1. razred)
BILJEŠKA KOJE SE NE ODNOSI DIREKTNO NA UČENIKA	Pitagorino stablo (5). (8. razred)
MOTIVACIJSKA FUNKCIJA BILJEŠKE	Prepoznaje i imenuje različita geometrijska tijela i likove. (1. razred)
DIJAGNOSTIČKA FUNKCIJA BILJEŠKE	Zbraja i oduzima od 1 do 5 uz pomoć, nesiguran. (1. razred)
BILJEŠKA O REZULTATIMA INICIJALNE PROVJERE ZNANJA	Inicijalni ispit znanja (12/21). (8. razred)
BILJEŠKA O REZULTATIMA PISMENIH PROVJERA ZNANJA	Ispit znanja: Brojevi do 20, 41/41. (1. razred)
BILJEŠKA O SAMOSTALNOSTI UČENIKA U RADU	Samostalno, sigurno i točno spaja ravnom ili zakrivljenom crtom 2 točke. (1. razred)
BILJEŠKA O AKTIVNOM SUDJELOVANJU UČENIKA U RADU	Aktivan. (4. razred)
BILJEŠKA O TRUDU I ZALAGANJU UČENIKA	Trudi se. (7. razred)
BILJEŠKA O KVALITETI SAMOSTALNIH RADOVA UČENIKA	Površan je u samostalnom radu. (1. razred)
BILJEŠKA O KVALITETI I IZVRŠAVANJU DOMAĆIH ZADAĆA	DZ: Geometrija prostora. (8. razred)
BILJEŠKA O VLADANJU UČENIKA	Izrazito je savjestan. (1. razred)
UREDNOST	Izrazito je uredan. (1. razred)
SIGURNOST	U računanju spora i nesigurna. (1. razred)
BRZINA	Površan i brzoplet u radu. (1. razred)

Prilog 8. Primjeri opisnih povratnih informacija u rubrikama bilješki iz likovne kulture

POZITIVNO FORMULIRANA BILJEŠKE	Vrlo dobar način vladanja crtačkim tehnikama. (1. razred)
NEGATIVNO FORMULIRANA BILJEŠKE	Ne radi. (7. razred)
BILJEŠKA KOJA SE ODNOSI DIREKTNO NA UČENIKA	Odlično vlada kompozicijom. (1. razred)
BILJEŠKA KOJE SE NE ODNOSI DIREKTNO NA UČENIKA	Linearna perspektiva s jednim očištem. (1. razred)
MOTIVACIJSKA FUNKCIJA BILJEŠKE	Odličan, maštovit crtež. (7. razred)
DIJAGNOSTIČKA FUNKCIJA BILJEŠKE	Odsutan. (7. razred)
BILJEŠKA O NAPREDOVANJU UČENIKA	Jako se trudi i vidno napreduje. (6. razred)
BILJEŠKA O TRUDU I ZALAGANJU UČENIKA	Trudi se u oblikovanju papira. (4. razred)
BILJEŠKA O PRIMJENI ZNANJA I VJEŠTINA UČENIKA	Boje raspoznaje i primjenjuje odlično. (1. razred)
BILJEŠKA O KREATIVNOSTI UČENIKA	Učenica je veoma kreativna, uredna i marljiva. (7. razred)
BILJEŠKA O KVALITETI SAMOSTALNIH RADOVA UČENIKA	Radovi često nedovršeni. (1. razred)
BILJEŠKA O VLADANJU UČENIKA	Ne nosi pribor. (8. razred)
ESTETSKI IZGLED RADA	Odlična estetska kvaliteta rada. (1. razred)
UREDNOST	Uredna. (6. razred)
ZAINTERESIRANOST	Pokazuje interes za crtanje. (4. razred)

Prilog 9. Primjeri opisnih povratnih informacija u rubrikama bilješki iz glazbene kulture

POZITIVNO FORMULIRANA BILJEŠKE	Aktivna kod ponavljanja. (7. razred)
NEGATIVNO FORMULIRANA BILJEŠKE	Otišla sa sata. (7. razred)
BILJEŠKA KOJA SE ODNOSI DIREKTNO NA UČENIKA	Potrebno naučiti note. (4. razred)
BILJEŠKA KOJE SE NE ODNOSI DIREKTNO NA UČENIKA	Programna i apsolutna glazbala. (7. razred)
MOTIVACIJSKA FUNKCIJA BILJEŠKE	Učenik je točno izveo ritam na udaraljka. (1. razred)
DIJAGNOSTIČKA FUNKCIJA BILJEŠKE	Odsutan. (7. razred)
BILJEŠKA O AKTIVNOM SUDJELOVANJU UČENIKA	Aktivan na satu. (7. razred)
BILJEŠKA O MOTIVACIJI UČENIKA	Nedovoljno motiviran. (6. razred)
BILJEŠKA O TRUDU I ZALAGANJU UČENIKA	Potrebno više truda. (4. razred)
BILJEŠKA O KVALITETI SAMOSTALNIH RADOVA UČENIKA	M. P. Musorgski: Ples pilića (rad na satu). (1. razred)
BILJEŠKA O KVALITETI I IZVRŠAVANJU DOMAĆIH ZADAĆA	Domaći uradak. (4. razred)
BILJEŠKA O VLADANJU UČENIKA	Nije predao kajdanku. (7. razred)
PJEVANJE	Pjevanje na satu. (5. razred)
SIGURNOST	Znanje sigurno. (7. razred)
KONCENTRACIJA	Nepažljiva. (6. razred)
PLES	Nastup u Domu za starije i nemoćne- Kantrida (ples). (5. razred)
ZAINTERESIRANOST	Pokazuje zainteresiranost za crtanje. (4. razred)
UREDNOST	Nečitko i površno. (6. razred)